

FRYGTENS POLITIK

EN ANALYSE AF FIRE DANSKE REGERINGERS RESPONS PÅ TERROR

Mikkel Lund Matthiesen
Speciale
Kandidatuddannelsen i Politik og Administration, Aalborg Universitet
Vejleder: Johannes Dragsbæk Schmidt
Januar 2018

Abstract

This master thesis investigates the political response from four different Danish governments to four terror attacks committed in the western world. The main purpose of this thesis is to conclude whether the political response to terror attacks is driven by some kind of political fear. To examine this question, the thesis uses different theories. Two of the primary theories for this master thesis are the securitization theory and the theory of Norwegian philosopher Lars Fr. H. Svendsen about fear.

The four cases being investigated are the attacks in the USA (World Trade Center and Pentagon) in 2001, the UK (London) in 2005, Norway (Utøya) in 2011 and Denmark (Copenhagen) in 2015. In each of the four cases there was a political response by the government at the time. However, the level of response was different. The political response to the cases in the USA, the UK and Denmark was to some degree largely similar. Such cases tend to affect the debate in the Danish parliament and are often followed by changes in the legislation. The last case in Norway did not have such influence on the Danish political debate or legislation in as the other three cases. While it did get some political response, this was not as much as the other cases. An explanation for this might be the background of the perpetrators. In the case of Norway, the terrorist was a native white Norwegian and he used some Christian symbols in his manifesto, which was published online. This is different from the other cases, where the terrorist groups or perpetrators themselves have tried to justify the attacks in the name of Islam, even though some of the perpetrators were citizens in the country that they were attacking and therefore have some similarities to the case of Norway. The legislation changes that have been caused by the terror attacks seem to be more or less the same. First of all, these are about strengthening the police and the intelligence services. Another finding is that the legislation is often directed at immigrants or foreigners in Danish society. And while the case from Norway was described as a single person's work, this was not the same description in the other cases. To some extent, the politicians in the other cases pointed out distinctions between immigrants and foreigners in Denmark compared to the rest of the Danish population. Therefore, the political debate and legislation related to terrorism can cause fear of what is different. The findings also suggest that terrorism has been securitized. This means that terror is a topic which politicians can use to justify any of their policies without going further into the topic.

Indhold

Abstract	2
Indledning.....	5
Vestens udvikling vedrørende terror - problemstilling	6
Problemformulering.....	9
Definition af terror	9
Karakteristika for den enkelte terrorist.....	12
Forskningsdesign.....	14
Metode.....	14
Videnskabsteori.....	16
Empiri	17
Teori	20
Sikkerhedsliggørelsesteori.....	20
Den samfundsmæssige sektor.....	21
Den politiske sektor	22
Politisk frygtkultur	22
Europas politik - drevet af frygt.....	24
Kriminologisk teori	24
Kritik af anvendt teori	25
Strategi for analyse og anvendelse af teori	27
Opsamling	29
Analyse.....	29
USA - 11. september 2001	29
Den første respons - pressemeddelelse og SiD-tale.....	30
Åbningstale og debat i Folketinget	32
Høringsforslag.....	34
Oppositionens respons.....	35
Delkonklusion.....	36
London – 7. juli 2005	37
Den første respons	38
Åbningstale og debat i Folketinget	40
Oppositionens respons.....	42
Delkonklusion.....	43
Norge - 22. juli 2011	43
Den første og eneste respons	44

Oppositionens respons.....	47
Delkonklusion.....	48
København - 14.-15. februar 2015.....	48
Den første respons	50
Politisk respons.....	50
Spørgetime i Folketinget.....	52
Oppositionens respons.....	53
Delkonklusion.....	53
Opsamlende analyse og diskussion.....	54
Konklusion.....	59
Litteraturliste.....	60

Indledning

Terror er særligt siden 2001, hvor USA blev ramt af et terrorangreb, blevet et fænomen, som den vestlige verden har måtte forholde sig til. Kort tid efter terrorangrebet mod blandt andet World Trade Center i New York erklærede den daværende amerikanske præsident George Walker Bush Jr. en krig mod terror (Bush Jr., 2014). Krigen mod terror var også en af årsagerne til krigen i Irak og Afghanistan (Andersen, 2015). Resultatet af krigen har dog ikke haft det ønskede resultat, da både terroraktioner og forsøg på aktioner sidenhen er steget betragteligt siden krigen i de to lande (Ibid.). Også i Danmark har krigen mod terror og terror som fænomen påkaldt sig politikernes og borgernes interesse. Efter terrorangrebet i København i februar 2015, har politiet fx brugt ressourcer for ca. 174,- mio. kr. til bevogtning af potentielle terrormål i en periode på ca. to år (Berlingske, 2017). Samtidig er bevillingen til Politiets Efterretningstjeneste (PET) forøget fra ca. 720 mio. kr. i 2016 til ca. 800 mio. kr. i 2018 (PET, 2016). De øgede omkostninger og forskellige terrorpakker har fået flere forskere til fremsætte kritik af politikerne, som de mener overreagerer i bekæmpelsen af terror (Danmarks Radio, 2016a). Det er dog en kritik der preller af på politikerne. De er ifølge dem selv er klar til at gå endnu længere (Danmarks Radio, 2016b). I den danske befolkning er der en bekymring for, at et terrorangreb i Danmark kan finde sted. Over halvdelen af den danske befolkning (58 %) er bekymrede for, at Danmark rammes af et terrorangreb (Beredskabsstyrelsen, 2017, s. 3). Ligeledes er omkring halvdelen af danskerne (46 %) bekymrede for, at de bliver direkte påvirket af terror indenfor de næste fem år (Ibid.). Terror sætter derfor dagsordenen på forskellige måder i Danmark. For det første bruges der store ressourcer på at bekæmpe terror. For det andet er næsten halvdelen af befolkningen bekymrede for, at de bliver direkte påvirket af terror i nærmeste fremtid. Alt i mens, at nogle forskere maner til besindighed i forhold til politikernes initiativer mod terror. Terror er derfor et område, som har stor bevågenhed fra mange forskellige grupper i det danske samfund. I nærværende speciale er det primært politikernes respons på terror, som vil blive undersøgt. Er deres respons på terrorangreb i vesten præget af frygt, hvor frygten har en central betydning i responsen. Eller er responsen på et balanceret niveau, hvor terrorangrebets karakter har indflydelse på den politiske reaktion. Til at undersøge politikernes respons på terror, vil fire forskellige terrorangreb udgøre selvstændige cases, som danner grundlaget for den senere analyse. Den politiske respons fra den respektive regering vil i hver case blive undersøgt og analyseret.

De fire cases er som følger:

- 11. september 2001. Terrorangreb i USA mod World Trade Center og Pentagon
- 7. juli 2005. Terrorangreb mod Londons undergrundsbane samt en bus
- 22. juli 2011. Terrorangreb i Norge mod regeringskvarteret i Oslo samt på øen Utøya, hvor deltagere fra Arbejderpartiets ungdomsafdeling var samlet
- 14.-15. februar 2015. Terrorangreb i København mod et kulturcenter (Krudttønden) og den jødiske synagoge

I de fire cases er der både fællestræk og væsentlige forskelligheder. De vil blive præsenteret yderligere under kapitlet *metode*. Men forinden det bliver præsenteret vil specialet komme omkring forskellige andre forhold. For det første beskrives vestens udvikling i forhold til hvordan, at politikerne har bekæmpet terror før og efter 11. september 2001. Specialet præsenterer også forskellige akademiske diskussioner om definitionen af terror. Efterfølgende gennemgås forskellige studier, som har forsket i karakteristika for gerningsmændene bag terror. Under *forskningsdesign* præsenteres metode, videnskabsteori og empirien for specialet. Der anvendes forskellige teorier til at undersøge problemformuleringen, de forskellige teorier redegøres der for i kapitlet *teori*, hvor også kritik af de anvendte teorier bliver behandlet. Inden selve analysen og efterfølgende konklusion vil det blive gennemgået, hvordan analysen foretages.

Vestens udvikling vedrørende terror - problemstilling

Under den kolde krig blev terrorisme ikke defineret som en global udfordring. Det var i stedet et nationalt anliggende, som det nationale politi havde som arbejdsopgave (Andersen, 2004, s. 175). Den egentlige trussel for USA og vesteuropæiske nationer var ikke terror, men kom i stedet fra Sovjetunionen og Warszawapagten. Da den kolde krig sluttede kom der nybrud i trusselsbilledet. Det betød dog stadig ikke, at terrorisme fik en større betydning for det sikkerhedspolitiske arbejde i Europa (Andersen, 2004, s. 176). Terroren var ellers taget til i styrke tæt på de europæiske grænser i lande som Algeriet, Egypten, til dels Tyrkiet og i den israelske-palæstinensiske konflikt (Andersen, 2004, s. 178). I 1990'erne var der også forskellige angreb mod europæiske mål som kapringen af et Air France-fly samt, at europæiske borgere var mål for islamistiske grupper i Egypten. Det ændrede dog stadig ikke på, hvordan de europæiske lande opfattede truslen fra terror. (Ibid.). Den trussel der blev påpeget var i stedet en islamistisk trussel fra den daværende generalsekretær for NATO,

Willy Claes, men den var ikke forbundet med terror. Den påståede islamistiske trussel bestod i en frygt for masseindvandring af muslimer til Europa (Andersen, 2004, s. 178-179). Med Maastricht-traktaten i starten af 1990'erne blev det påpeget, at forskellige problemer med kriminalitet, narko og terrorisme kunne have rødder i Europa, men ifølge Andersen (2004) blev de problemer også henvist til immigration (Andersen, 2004, s. 180). Men selvom henvisning ikke var helt entydig, var det stadig et af kritikpunkterne mod Maastricht-aftalen. Mere specifikt gik kritikken på, at aftalen forbandt og stigmatiserede indvandrergrupper, som kriminelle samt, at ideer og inspiration til terror kunne opstå i indvandrer kredse (Ibid.). Endvidere var en del af de europæiske vælgere betænkelige ved udsigten til at skulle give afkald på borgerrettigheder eller miste dele heraf. Det afkald kunne fx ske i form af at give politiet større beføjelser i mellem landene eller, at borgerne i større stil skulle overvåges (Ibid.). Andersen (2004) beskriver hvordan, at politikerne ikke blot kunne henvise til terror når deres budskaber skulle igennem - begrebet var snarere en smule politisk ukorrekt (Ibid.). Nogle år efter Maastricht-aftalen vedtog Det Europæiske råd i 1995, at mindske migrationen til europæiske lande ved at definere en ny middelhavspolitik (Ibid.). Tanken med middelhavspolitikken var, at de sydlige middelhavslande skulle omstille deres økonomi til mere liberale og konkurrencedygtige økonomier. Ved at gøre det, var ideen at fjerne incitamentet for migration (Andersen, 2004, s. 181). Det blev dog betinget af et sikkerhedspolitisk samarbejde, Det betød for samarbejdslandene, at de skulle arbejde med forskellige tiltag som internationale konventioner, forhindring af spredning af masseødelæggelsesvåben, smugling og ikke mindst terrorisme. For EU var det centrale gennem 1990'erne derfor at føre en pragmatisk strategi. I den strategi var samtale og dialog med lande, som EU vurderede kunne udgøre en sikkerhedspolitisk trussel en mulig vej. Det inkludererede blandt andet økonomiske bonusser, hvis aftalerne blev overholdt. I modsætning til USA var EUs position igennem 1990'erne derfor at føre den kritiske dialog. USAs strategi var i stedet at bekæmpe terrorisme ved hjælp af andre metoder. De metoder kunne fx være ved sanktioner, inddæmning eller trusler om militære interventioner, hvis USA følte sig truet (Andersen, 2004, s. 182). EU fastholdt i stedet at tage stilling til den enkelte stat. For eksempel lavede EU et forsøg på at indgå en aftale med Iran efter den daværende iranske leder havde udstedt en fatwa, som opfordrede til drab mod en forfatter. Fatwaen var rettet mod forfatteren Salman Rushdie, som havde udgivet en bog, som af Iran blev opfattet blasfemisk og krænkende overfor islam (Ibid.). I samme periode ramte terrorhandlinger Europa, som havde spor til Iran (Ibid.). EU tilbød herefter Iran et økonomisk samarbejde mod, at landet tog afstand til fatwaen og stoppede deres støtte til terrorisme (Ibid.).

Terrorisme blev ikke direkte defineret i EU-regi før 11. september 2001, men i stedet dækket ind under begreber som migration og international kriminalitet. Det var den kritiske dialog, som skulle være med til at sikre Europa mod terrorangreb. Opgaven med at bekæmpe terror

blev primært forestået af politiet (Ibid.).

Da terroren ramte USA den 11. september 2001 betød det, at de europæiske medlemslande af NATO ændrede deres opfattelse af terror. Hvor EU tidligere havde betragtet terror som værende primært en amerikansk problemstilling, blev terror nu opfattet global trussel (Andersen, 2004, s. 193). Men det medførte ikke umiddelbart en ændring af trusselsvurdering for europæerne. Den største forskel blev ifølge Andersen (2004), at det nu blev legitimt at henvise til terror i sin politiske argumentation. Det medførte samtidig en stor import af amerikanske initiativer i bekæmpelsen af terror. Det var blandt andet opbygning af forskelligt beredskab og en sårbarhedstænkning (Andersen, 2004, s. 194). Andersen (2004) fremhæver de punkter, som har opnået stor konsensus blandt vestlige lande i bekæmpelsen af terror:

- Stramning af lovgivning
- Tilvejebringelse af lister over terrorister
- Skærpelse af asylregler og indvandringspolitik
- Sikring af havne
- Kraftig udvidelse af politiets beføjelser
- Omorganisering af militært forsvar til offensive elitestyrker (Ibid.)

Men trods den øgede konsensus i forhold til hvilke initiativer, der skulle bekæmpe terror, synes terrortruslen fra globale terrornetværk ikke at blive mindre (Andersen, 2004, s. 195). Nutidens terrortrussel mod Danmark vurderes af PET til at være alvorlig (PET, 2017). Så selvom ovenstående punkter også gør sig gældende i dansk regi, hvor der tillige er gennemført forskellige såkaldte terrorpakker er terrortruslen stadig til stede. De forskellige angreb, som har ramt den vestlige verden har foranlediget, at politikerne og skiftende regeringer har skulle forholde sig terror. Om den politiske respons i høj grad stadig er drevet af ovenstående punkter eller har udviklet sig til noget andet er ligeledes et centralt spørgsmål for nærværende speciale. Det primære formål vil dog være at undersøge om de fire forskellige regeringers respons skaber eller har skabt en frygtkultur, hvor terrorbekæmpelsen bygger på frygt. En frygt der kan medføre, at borgerne vil frygte terror og hvad terror kan medføre yderligere.

Problemformulering

Ovenstående indledning og problemstilling fører til følgende problemformulering:

Har skiftende danske regeringer skabt en politisk frygtkultur i deres respons på forskellige terrorangreb?

For at undersøge problemformuleringen er der forhold, som er væsentlige at afklare. For det første defineres *politisk frygtkultur*, som en kultur, hvor frygt er definerende for den politik der bliver foreslået og vedtaget. En yderligere konkretisering af, hvad frygt er og kan defineres som, finder sted under *teori*. Her anvendes den norske filosof Lars Fr. H. Svendsens (2008) forståelse og teori om frygt. I det næste kapitel *definition af terror* præsenteres forskellige akademiske måder at definere eller forstå begrebet på. I kapitlet *empiri* præsenteres hvilke politiske taler, debatter og udtalelser i diverse medier, som danner grundlaget for analysen.

Definition af terror

I det følgende præsenteres forskellige akademiske forsøg på at definere terror. Den amerikanske terrorforsker Bruce Hoffman (1998) starter sin gennemgang af terror begrebet ved den franske revolution. Dengang handlede begrebet om at sikre orden ved blandt andet at stække oprørsgrupper og styrke magten hos den siddende regering. Da den daværende regeringsleder Maximilien de Robespierre og hans nærmeste støtter blev henrettet ændrede begrebet karakter. I øvrigt en skæbne som 40.000 borgere var blevet udsat for under de Robespierres regime (Hoffman, 1998, s. 17). Terror blev nu anvendt til at beskrive misbrug af et offentligt embede og tillige gjort til en kriminell handling (Ibid.). Springes der frem i tiden til 1980'erne begynder begrebet statsponsoreret terror at vinde frem. Det bliver defineret som terror, hvor fx mindre nationer kan ramme større nationer ved, at den mindre nation på forskellig vis har støttet terrorhandlingen (Hoffman, 1998, s. 27). I starten af 1990'erne bruges terror i relation til narkotika. Det anvendes i forskellige beskrivelser af kokain karteller og venstreorienterede terrorgrupperinger i Colombia og Peru i denne periode (Hoffmann, 1998, s. 28). Terror har derfor været brugt forskellige sammenhænge. I nutidens Den Danske Ordbog defineres terror som:

“(trusler om) voldshandlinger som nogen iværksætter for at sprede skræk og frygt i en befolkning eller for at få visse krav opfyldt, i den hensigt at fremme et bestemt politisk

eller religiøst mål” (Den Danske Ordbog, u. å.)

Den Danske Ordbog definerer også en anden version af terror, hvor det primært handler om at beskrive terror af mere personlig karakter. Den er derfor ikke medtaget i specialet, da den ikke er fundet relevant for specialets undersøgelsesfelt.

I en gennemgang af 109 forskellige definitioner af terror blev det fundet, at 83,5 % af definitionerne indeholder ordene vold og magtudøvelse (Hoffman, 1998). Derimod optræder krav fremført til tredjepart kun i 4 % af definitionerne. Hvad der formentlig er mere væsentligt ved gennemgangen er, at det viser, hvor mange forskellige definitioner og forståelser af terror, som der findes. Hoffman (1998) beskriver også, at han finder det svært at definere terror (Hoffman, 1998, s. 40). I forsøget på at definere terror, starter han med at skelne det fra andre kriminelle handlinger. Den første skelen sker med terroristen og guerilla krigeren. Hoffman anerkender, at de bruger mange af de samme metoder, som kidnapninger og bomber i det offentlige rum (Hoffman, 1998, s. 41). Men hvor guerilla krigerne opererer i lighed med militære enheder med tunge våben - er terroristen anderledes her ifølge Hoffman (1998). Terroristen er nemlig ikke interesseret i en kamp mod militære enheder, hvorfor de også sjældent har kontrol eller suverænitæt over et område eller en befolkning (Ibid.). I seks procent (1998) af definitionerne optræder ordet “criminal”, men heller ikke ordet kriminel, mener Hoffman er fyldestgørende til at definere terror. Den primære distinktion er motivationen bag og formålet med handlingen (Ibid.). Hvor de kriminelle handlinger igen kan have ligheder med terroristens, som kidnapning og skyderier, er motivet for handlingen en anden hos den kriminelle end hos terroristen. Den primære motivation hos en kriminel er ofte personlig vinding som penge eller materiel rigdom. Handlingen vil derfor heller ikke medføre konsekvenser eller andre virkninger, som rækker udover selve den kriminelle handling (Ibid.) Med andre ord, så er det udelukkende de implicerede i den kriminelle handling, som kan opleve umiddelbare psykologiske konsekvenser. For terroristen er det fundamentale mål med ens angreb at ramme det etablerede system, hvorfor hele befolkninger skal opleve en form for frygt i forbindelse med terroristens angreb (Hoffman, 1998, s. 42). Derfor mener Hoffman (1998), at terror adskiller sig fra andre kriminelle handlinger.

I forhold til religiøs terror beskriver Hoffman (2006) hvordan, at personen som skal udføre den religiøse terror ofte vil føle sig kaldet til at udføre terror; en såkaldt guddommelig pligt (Hoffman, 2006, s. 136). Hvor terrorister som ikke kan placeres under udøvere af religiøs terror, sekulære terrorister, ofte ikke vil dræbe for at dræbes skyld, er det ifølge Hoffman (2006) anderledes med religiøse terrorister. For religiøse terrorister søger ofte at dræbe eller skade så mange som muligt (Ibid.). Angrebene er både moralsk retfærdiggjorte og ligeledes en nødvendighed for at nå deres mål. De religiøse terrorister, ser dem selv som udenfor det

normale samfund, og betragter det eksisterende samfund, som et samfund der ikke er værd at stræbe efter (Hoffman, 2006, s. 137), hvorfor de også vil ændre det. Det medfører at retfærdiggørelsen af den religiøse terror sker ud fra en betragtning om, at alle der ikke tilhører samme religion eller religiøse sekt er vantrø (Ibid.). Der kan ligeledes ske en dehumanisering af personerne uden for religionen ved at omtale dem, som hunde og børn af satan. Således bliver personer der ikke er medlemmer af samme religion ikke betragtet som mennesker længere. I stedet bliver de gjort til objekter, som forhindrer virkeliggørelsen af terroristens ønsker og mål. I næste kapitel vil den religiøse terror yderligere blive diskuteret med udgangspunkt i nyere forskning, som adskiller sig fra Hoffmans (1998) position. Når Hoffman (1998) skal forsøge at definere terror bliver det til følgende punkter:

- Bevidst at skabe frygt ved at bruge vold eller trusler om vold, hvor målet er et politisk skifte
- Alle terroraktioner involverer vold eller truslen om vold
- Terror er bestemt til at have vidtgående psykologiske reaktioner i en befolkning, som rammer udover de implicerede borgere i et terrorangreb
- Skabe frygt i en stor del af befolkningen
- Opmærksomheden som opnås gennem et terrorangreb skal genere indflydelse og magt, som ellers ikke kan opnås - hvorved politiske forhold lokalt eller internationalt kan ændres (Hoffman, 1998, s. 43-44)

Mens Hoffman (1998) ikke har en kort linje, som definerer terror er der andre forskere, som ikke finder det besværligt eller problematisk at definere terror. Den danske professor i statskundskab Kasper Lippert-Rasmussen (2014) er en af de forskere. Han beskriver i et debatindlæg i Dagbladet Politiken sin definition af terror som følgende:

“Terrorisme er med andre ord kendetegnet ved en bestemt type mål - et politisk mål - og en særlig form for middel - skabelse af generel frygt gennem vold.” (Lippert-Rasmussen, 2014)

For både Hoffman (1998) og Lippert-Rasmussen (2014) er frygt anvendt til at definere terror, hvilket Den Danske Ordbog også anvender. Terrorangreb i Vesten har påvirket den danske befolkning, som blandt andet undersøgelsen fra Beredskabsstyrelsen (2017) konstaterer. Men udgangspunktet for dette speciale bliver ikke om terrorangrebet lykkes med at sprede frygt i samfundet. I stedet vil der blive fokuseret på politikernes respons på terror og om denne respons i sidste ende kan have en indflydelse på samfundets frygt for terror. Der er ikke valgt en position for specialet i forhold til om terror kan defineres eller ej. Det er der ikke,

da det ikke findes afgørende i forhold til at undersøge specialets problemstilling. Næste kapitel fokuserer på forskellige studier vedrørende profilerne og motivationen for gerningsmændene bag terror.

Karakteristika for den enkelte terrorist

Dette kapitel indledes med forskellige studier, som har undersøgt profilerne for terroristerne bag islamistisk terror. Afslutningsvis i kapitlet inddrages forskning, som har undersøgt højreradikale terroristers profiler.

Der er forskellige metoder, som kan anvendes når profilerne for terrorister skal kortlægges. Nogle studier fokuserer på økonomiske faktorer for både terroristen og forskellige terrorgrupper (Krueger, 2008), mens andre studier har et fokus på terroristens sociale netværk (Lee, 2001; Atran, 2008; Roy 2017). De følgende studier fokuserer primært på terroristens omgangskreds. Alexanders Lee (2011) sammenligner flere forskellige studier om terroristerne profiler. Terroristerne som han har analyseret er generelt uddannede og velstående i forhold til den population, som de var en del af (Lee, 2011, s. 206). En anden forsker, som Scott Atran (2008) påpeger, at viljen til at gennemføre et terrorangreb for terroristerne ikke opstår ved partikulære ideer i fx tolkningen af koranen. I stedet mener han, at viljen til at udføre terror opstår i forskellige scener. De forskellige scener kan være steder som nabolaget, skoler, arbejdspladser, fritidsinteresser og online chat fora (Atran, 2008, s. 9). Viljen til at gennemføre et terrorangreb kan yderligere blive forstærket, hvis problemer i samfundet bliver henført til muslimer af politikere og medier (Ibid.). Endvidere kan en drivkraft for terroristen være den mediemæssige bevågenhed som et angreb kan medføre. Det er derfor i en eller anden form for kærlighed til deres venner, at modet til at gennemføre et terrorangreb skal findes (Ibid.). En kærlighed til, at de skal leve i en bedre verden. Atran (2008) påpeger derfor, at for at bekæmpe terrorisme bør politikerne og andre aktører fokusere på den muslimske ungdomskultur. Det kunne være at arbejde for, at muslimer bliver præsenteret som helte i forskellige historier eller i populærkulturen. En kuriøs historie er en tegneserien af navnet *The 99*, som portrætterer muslimske superhelte. Naif Al-Mutawa som har skabt tegneserien er dog blevet mødt med kritik for sin tegneserie. I den vestlige verden, primært USA, har konservative kræfter ytret, at han er en terrorist og støtter islam (Akbar, 2015). Fra Saudi-Arabien har det lydt, at han er en kætter og er fortalende for liberale vestlige værdier (Ibid.). Historien fremstår som et eksempel på, hvor svært det kan være at ændre ikke bare ungdomskulturer, men forskellige kulturers forståelse af nye fænomener herunder nye befolkningsgrupper.

Den franske forsker Oliver Roy (2017) har ligeledes forsket i terror og i særdeleshed islamistisk terror. I bogen *Jihad og Døden* analyserer og beskriver han, hvilke bevæggrunde islamistiske terrorister har. Udgangspunktet i Roys (2017) analyse er fransk-belgiske personer (Roy, 2017, s. 46). Der er ifølge Roy (2017) samme karakteristika overalt i den vestlige verden for terroristerne - dog med nationale variationer (Roy, 2017, s. 46-47). Profilerne for terroristerne har stort set ikke ændret sig i løbet af de sidste tyve år. Den såkaldte anden generation af terrorister følger et bestemt mønster. I starten af deres liv er personerne ofte velintegrerede i det land, som de befinder sig i. Efterfølgende har de en periode med småkriminalitet. Det bliver til en radikaliserings i fængslet, hvor bevæggrunden for det senere attentat skal findes. Attentatet afsluttes ofte med en væbnet kamp mod politiet, som medfører terroristens død (Roy, 2017, s. 48). De fransk-belgiske terrorister og jihadister udgøres primært af to store grupperinger. Den største gruppe (60 %) udgøres af andengenerationsindvandrere, mens den næststørste gruppe (25 %) udgøres af konvertitter (Ibid.). Der findes ikke særlige psykopatologiske profiler for terroristerne (Roy, 2017, s. 69), som gør dem særlige sårbare i forhold til at kunne blive terrorister. Et andet karakteristika terroristerne er, at de bliver *born again* (Roy, 2017, s. 49). Det vil sige, at de pludseligt begynder at dyrke deres religion igen. Det kan enten ske individuelt eller sammen i en lille gruppe - men det sker aldrig indenfor rammerne af en religiøs organisation (Ibid.). De fleste af terroristerne vil gennemføre deres angreb i månederne efter de er blevet *born again*. De vil ofte forsøge at skabe opmærksomhed om dem selv og deres radikaliserings på sociale medier (Ibid.). En afsluttende detalje for de islamistiske terrorister er, at der er en tilsyneladende homogenitet i blandt de radikaliserede personer. Fra 1997 til 2015 konstaterer Roy (2017), at der i hvert eneste netværk omkring en terrorist, var mindst én aktør, som kendte en eller flere personer fra tidligere radikaliserede netværk (Roy, 2017, s. 51). Mange af terroristerne er slægtninge med hinanden nogle som brødre, mens andre bliver det gennem søstrenes ægteskab (Roy, 2017, s. 53).

I casen fra Norge hvor terroristen bag Anders Behring Breivik var en højreradikal person anvendes et andet studie til at beskrive højreradikale terrorisme. Jacob Aasland Ravndal (2015) har forsket i højreradikal terrorisme. Der har været forskellige bølger af højreradikal terrorisme - eller i nogle tilfælde vold i stedet for terrorisme. Den første bølge var primært bestående af rocker- og bandegrupperinger samt hooligans i Europa (Ravndal, 2015, s. 28). Den næste bølge var bestående af forskellige selvstyrende højreradikale grupper, hvor den tyske terrorgruppe NSU er et eksempel på en sådan gruppe (Ibid.). For de terrorister der har handlet alene ligesom Breivik kan deres motivation for angrebet variere. Breiviks motiv var at initiere en kamp mellem forskellige kulturer, mens andre højreradikale terrorister har forsøgt at skabe en kamp mellem racer. Ravndal (2015) konkluderer, at højreradikale terrorister der handler alene formentlig i nogen udstrækning har fællestræk med både venstreradikale

terrorister, men også islamistiske terrorister (Ravndal, 2015, s. 31). Det betyder, at Breiviks terrorangreb kan forstås ud fra, at han gjorde det i sin tro på, at det ville skabe et bedre Norge. Ved at dræbe unge mennesker der engagerede sig i politik kan Breivik havde troet på, at de næste personer, der skulle føre en politik, som han ikke kunne lide ikke ville komme til det.

I de forskellige kapitler indtil nu er vestens udvikling i forhold til terror, forskellige definitioner af terror og karakteristika for gerningsmændene bag terror blevet gennemgået. I det følgende kapitel vil forskningsdesignet for specialet blive gennemgået.

Forskningsdesign

Kapitlet indledes med en gennemgang af den anvendte metode for specialet. Efterfølgende præsenteres den videnskabsteoretiske position og afsluttende i kapitlet beskrives og præsenteres specialets empiri.

Metode

Som tidligere beskrevet er specialet et casestudie af fire forskellige regerings respons på terror. Casestudiets fokuserer som navnet indikerer på én case eller flere forskellige cases, hvor sidstnævnte er gældende for dette speciale. Der er forskellige metoder at udvælge cases på. Det er valgt at anvende metoden *informationsorienteret udvælgelse*, hvor de fire cases er valgt ud fra en forventning om deres informationsindhold (Flyvbjerg, 2010, s. 475). I casestudiet kan der yderligere sondres mellem enheder og cases. En enhed er et fænomen, som kan afgrænses rumligt (Andersen, Binderkrantz, Hansen, 2012, s. 85). For specialet vil det være fire forskellige regeringer, som udgør fire forskellige enheder. Når enhederne bliver observeret på bestemte tidspunkter, udgør det en case (Andersen et al., 2012, s. 85-86). Det er dog ikke alle inden for statskundskaben, som anvender denne sondring. Den er dog valgt som design for specialet for at anskueliggøre distinktionen mellem de forskellige enheder (de fire regeringer) yderligere. De fire cases er som tidligere nævnt følgende:

- 11. september 2001. Terrorangreb i USA mod World Trade Center og Pentagon
- 7. juli 2005. Terrorangreb mod Londons undergrundsbane samt en bus
- 22. juli 2011. Terrorangreb i Norge mod regeringskvarteret i Oslo samt på øen Utøya, hvor deltagere fra Arbeiderpartiets ungdomsafdeling var samlet
- 14.-15. februar 2015. Terrorangreb i København mod et kulturcenter (Krudttønden) og den jødiske synagoge

De fire forskellige angreb er valgt ud fra forskellige betragtninger. Selve angrebene er ikke genstand for analysen i specialet, i stedet er den politiske respons affødt af terrorangrebene, som er det centrale. Angrebet mod USA iværksatte en ny form for terrordebat og antiterrorpolitik i Danmark og EU (Andersen, 2004). Det udgør dermed den primære start for terrordebatten og terrorlovgivningen i Danmark. Angrebet i London valgt på grund af flere forhold. For det første er terrorangrebet rent geografisk tættere på Danmark end angrebet i USA. For det andet er der kommet en ny regering og den såkaldte terrorpakke I i Danmark siden angrebet i 2001. Angrebet i Norge er valgt ud fra en betragtning om, at det for det første er begået af en højreradikal person, hvilket adskiller sig fra de andre cases. Endvidere var gerningsmanden kristen. Det bliver derfor også en atypisk case, som kan være med til be- eller afkræfte udsagn og eventuelle hypoteser (Flyvbjerg, 2010, s. 475). Den sidste case fra Danmark er vedkommende i forhold til at undersøge, hvordan den danske regering reagerer på terror i Danmark, og om det får en særlig respons i forhold til udenlandske angreb.

Når der er en rumlig variation mellem enhederne og tidsmæssig variation, bliver specialet et tværgående studie af danske regerings politiske respons på terrorangreb i perioden mellem 2001 og 2015.

Til specialet er der valgt forskelligt teori, som skal være med til at undersøge problemformuleringen og forklare den politiske respons på angrebene. Men med casestudiet, kan den anvendte teori, i lighed med anvendte begreber, antagelser samt eventuelle hypoteser, ende med at blive revideret. For når specialets udgangspunkt er at forske i forskellige cases kan der opstå en ny erkendelse. En erkendelse som kan føre til at fravige fra de oprindelige teorier, da der opstår en ny og mere kompleks viden (Flyvbjerg, 2010, s. 481). Fortællingerne fra et casestudie afspejler det virkelige livs kompleksitet, modsigelser og dilemmaer, hvilket besværliggør en reduktion af virkeligheden til en videnskabelig formel eller teori (Ibid.). En egentlig generalisering er derfor ikke nødvendigvis målet i et casestudie. Der kan optræde en særlig dyb problematik, som er relevant at forfølge i forhold til at kunne generalisere resultaterne (Flyvbjerg, 2010, s. 481-482). Ved at inddrage regeringens udlægninger af de forskellige terrorangreb bliver specialet et åbent casestudie, hvor enhedernes udlægning af en case tillægges en værdi (Flyvbjerg, 2010, s. 482).

For at operationalisere specialet yderligere opstilles følgende afhængige variabel og uafhængige variable:

Tabel 1: Oversigt over forskellige variable. Kilde: egen tilvirkning

Afhængige variabel	<ul style="list-style-type: none"> • Den siddende regerings respons på terror
Uafhængige variable	<ul style="list-style-type: none"> • Forskellige partier der danner regering • Det parlamentariske grundlag • Partierne der er repræsenteret i Folketinget • Terrorangrebet karakter og omfang (hvordan fandt det sted, hvor mange blev angrebet, gerningsmanden eller gerningsmændenes baggrund)

Hver delanalyse af de fire cases vil starte med at beskrive ovenstående variable. Løbende i analysen vil de blive inddraget, hvis de vurderes at have relevans for den politiske respons på terror. Udover de anførte variable findes der også andre variable eller aktører, som kan have en interesse i at påvirke regeringens respons på terror. Det kan fx være officielle myndigheder og aktører som PET, FE (Forsvarets Efterretningstjeneste) og politiet. Deres interesse vil formentlig være at forsøge at få flere ressourcer til hver deres område. Der kan ligeledes findes private aktører, som også kan have en interesse i at påvirke regeringens respons. En af de aktører kunne være Tryghedsfonden. Tryghedsfonden udgiver forskellige publikationer om danskernes syn på terror, hvilket selvfølgelig har en samfundsmæssig karakter og fortjeneste. Men ejerne af Tryghedsfonden er forsikringsselskabet Tryg, hvis forretning er at sælge danskerne forsikringer. En forsikring kan tjene som en tryghed for danskerne, hvis de skulle blive udsat for en ulykke. De kan derfor have en interesse i, at terrortruslen medfører en frygt i samfundet, hvor de så kan sælge forsikringer der giver danskerne en tryghed. Endvidere kan terrorangreb, som har fundet sted mellem de valgte cases selvsagt også influere den politiske respons.

Videnskabsteori

For socialkonstruktivismen er virkeligheden noget, som bliver skabt (Holm, 2011, s. 137).

Med andre ord, så kan politikerne med deres fortællinger om terror være med til skabe forskellige narrativer. I specialet undersøges således, om fire forskellige regeringer skaber en politisk frygtkultur, hvor frygt er en drivkraft i den politiske respons på terror.

Amerikaneren Kenneth Gergen skelner mellem fem forskellige teorier: konstruktivisme, radikal konstruktivisme, socialkonstruktionisme, socialkonstruktivisme og sociologisk

konstruktionisme (Holm, 2011, s. 122). I specialet anvendes socialkonstruktivismen som en generel videnskabsteoretisk position, hvorfor der ikke yderligere vil blive sondret mellem de fem forskellige inddelinger.

Med sproget skabes der i den socialkonstruktivistiske forståelse ikke en fuldkommen gengivelse af verden; den er kun metaforisk (Holm, 2011, s. 125). Når verden alligevel kan forstås gennem sprog sker det ud fra den baggrundsviden, som vi har i vores fælles sprog. Det betyder endvidere, at det ikke kan tales om, at noget "stemmer overens med virkeligheden" for i den socialkonstruktivistiske forståelse er sproget jo netop *virkeligheden*. For den politiske respons på terrorangreb skabes der dermed en virkelighed i den respons, som politikerne kommer med. Med politikernes indflydelse på samfundet er det derfor væsentligt at undersøge deres respons på terror. Den socialkonstruktivistiske position anser forskellige fænomener som værende kontingente (Collin, 2012, s. 335). Det vil sige, at fænomener er flydende og derfor kan variere i forskellige kulturkredse og samfundsklasser. Der kan derfor være forskellige forståelser af, hvad terror egentlig er og dækker over. Hvilket er i overensstemmelse med kapitlet om definitionen af terror, hvor forskerne har forskellige bud på, hvordan og om terror skal defineres. Men forskellen kan også være i de politiske partier, som danner regering eller sågar, at opfattelsen af terror kan ændre sig over tid for samme parti. Collin (2012) gengiver fire af Ian Hackings seks forskellige grader indenfor socialkonstruktivismen. De fire grader er afsløring, reformatoren, rebellen og den revolutionære (Collin, 2012, s. 339). For nærværende speciale er det primært graden *afsløring*, som er særligt vedkommende. Her er det centrale, at specialet kan påvise, at responsen på terror er kontingent og samtidig betinget af forskellige faktorer i samfundet (ibid.). I den afslørende grad er et andet element ligeledes, at det skal kunne inspirere andre til at ændre samfundet. Det tillægges dog ikke nogen videre betydning for specialet.

Empiri

Empirien i specialet udgøres af forskelligt materiale. Noget af empirien udgøres taler og politiske debatter i Folketinget, mens andet empiri stammer fra udtalelser til forskellige medier. Der bliver ligeledes inddraget diverse publikationer, handlingsplaner og lovgivning. De dele af empirien, som er blevet sagt i Folketinget er tilvejebragt via folketinget.dk, hvor der kan findes transskriberet materiale af alt som bliver sagt i Folketingssalen. Der benyttes også udtalelser og pressemeddelelser fra Statsministeriets hjemmeside. Det er et bevidst valg, at politikernes profiler på sociale medier ikke inddrages, som en del af empirien. Beslutningen er taget for at skabe en større ensartethed i responsen, da de sociale medier ikke fandtes tilbage ved angrebene i 2001 og 2005. Det transskriberede materiale fra Folketinget er fremsøgt via Folketingets hjemmeside. Politiske udtalelser til danske medier

er fremsøgt via artikeldatabasen Infomedia. Her er søgninger på de fire cases blev foretaget ud fra forskellige søgemønstre. På Infomedia er søgninger blevet tidsmæssigt begrænset til udelukkende at fokusere på det år, som terrorangrebet fandt sted i. I tabel 2 vises de primære søgemønstre, som er blevet anvendt på både Folketingets hjemmeside og Infomedia. Alle søgninger er ligeledes blevet foretaget vice versa i forhold til den rækkefølge, som bliver beskrevet i tabellen.

Tabel 2: Oversigt over anvendte søgemønstre. Kilde: egen tilvirkning

Case	Søgninger
USA - 11. september 2001	Terror USA, terror USA 11. september 2001, 11. september 2001, terror, al-Qaeda, terror politik, bekæmpelse terror, terrorbekæmpelse, politi terror, sikkerhed terror, beredskab terror, terrorbekæmpelse
London - 7. juli 2005	Terror London, terror England, 7. juli 2005, terror, al-Qaeda, terror politik, bekæmpelse terror, politi terror, terrorbekæmpelse, sikkerhed terror, beredskab terror,
Norge - 22. juli 2011	Terror Norge, Utøya, 22. juli 2011, terror, Anders Breivik, Anders Behring Breivik, terror politik, politik terror, bekæmpelse terror, terrorbekæmpelse, sikkerhed terror, beredskab terror, højreradikal/højrenational,
Danmark - 14. og 15. februar 2015	Terror Danmark, Krudttønden, Krystalgade, Synagoge, 14. februar, 15. februar, Omar El-Hussein, bekæmpelse terror, sikkerhed terror, beredskab terror, ISIS/ISIL

Det er udelukkende medtaget dokumenter til empirien, som er blevet vurderet til at være en direkte respons på en af de fire terror cases. De forskellige dokumenter, der danner grundlaget for empirien vil der blive sondret imellem ud fra primære, sekundære og tertiære dokumenter. Et primært dokument er et eller flere dokumenter, som har cirkuleret blandt et begrænset sæt af aktører i tæt forbindelse til den begivenhed eller situation, som dokumenterne kan henføres til (Lynggaard, 2010, s. 138). I forhold til empirien vil ingen af dokumenter blive vurderet som primære dokumenter ud fra beskrivelsen om, at det kun har cirkuleret blandt få aktører. Beskrivelserne af de sekundære og tertiære dokumenter er mere vedkommende for den type af dokumenter, som empirien er. Et sekundært dokument er i princippet er tilgængeligt for alle, der har en interesse i at se dokumentet (Lynggaard, 2010, s. 139). Det betyder dog ikke nødvendigvis, at målgruppen for dokumentet er den brede offentlighed. I analysen anvendes et høringsforslag, som er udarbejdet i forlængelse af terrorangrebet mod USA i 2001. Det er et eksempel på et dokument, som er tilgængeligt for

alle, men som ikke har den brede offentlighed som målgruppe. Det henvender sig navnlig til eksperter, aktører og foreninger, som findes relevante i forbindelse med høringsforslaget. De tertiære dokumenter er ligeledes tilgængelige for alle, som ønsker det (Ibid.). Men hvor de sekundære dokumenter, som oftest har hovedkilden som afsender, er de tertiære dokumenter en bearbejdning af samme begivenhed, som tidsmæssigt finder sted efterfølgende (Ibid.). Det vil sige, at forskellen består i, at hvor de sekundære dokumenter udgør et budskab, er de tertiære dokumenter, som oftest en bearbejdning af selvsamme budskab. Ved at kombinere de forskellige former for dokumenter, kan det bidrage til en mere dybdegående og nuanceret analyse (Lynggaard, 2010, s. 140).

I nedenstående tabel 3 gives en samlet oversigt over empirien.

Tabel 3: Oversigt over den anvendte empiri. Kilde: egen tilvirkning efter Lynggaard (2010, s. 147)

Afsendere	Antal dokumenter per afsender	Antal dokumenter per type afsender
Taler fra statsministre	N= 3	Folketinget n= 2 Øvrige steder n= 1
Pressemeddelelser fra statsministre	N = 6	Statsministeriet n= 6
Debat i Folketinget	N = 3	Debat i Folketinget n= 3
Diverse dokumenter (publikationer, lovudkast, høringsforslag mm.)	N = 4	Lovudkast n= 1 Retsinformation n= 1 Publikationer n= 2
Udtalelser i aviser eller andre medier (både digitalt og fysisk)	N = 18	Berlingske Tidende n= 3 Danmarks Radio n= 2 Ekstra Bladet n= 1 Information n= 1 Jyllands-Posten n= 4 Kristeligt Dagblad n= 1 Politiken n= 5 Ritzaus Bureau n= 1
Total	N= 34	

Som det fremgår af tabel 3 udgøres empirien af mange forskellige dokumenter. Talerne fra forskellige statsministre i de fire cases er ikke umiddelbart at placere ud fra hhv. sekundære eller tertiære dokumenter. Det er de ikke, da ingen af de to beskrivelser, synes fuldstændig at kunne appliceres på en politisk tale. De tre midterste felter (pressemeddelelser, debat i Folketinget og diverse dokumenter) vil i høj grad være sekundære dokumenter.

Pressemeddelelserne er offentligt tilgængelig for alle, men oftest vil de blive gengivet eller bearbejdet i et nyhedsmedie, hvor målgruppen bliver større. Debatterne og spørgsmål til

ministrene fra andre medlemmer af Folketinget kan have offentligheden som målgruppe, da det er muligt både at se debatten direkte og ligeledes finde transskriberet materiale af debatten efterfølgende. Publikationerne med fx materiale om terrorbekæmpelse er også offentligt tilgængeligt, men den brede offentlighed er formentlig ikke den primære målgruppe her. I stedet kan den primære målgruppe være relevante aktører og andre politiske partier. Den sidste kolonne indeholder udtalelser fra forskellige ministre til danske medier kan deles i to dokumenttyper. For det er både sekundære og tertiære dokumenter. Sekundære da der kun anvendes citater fra avisartiklerne og derfor er en direkte kilde. Når det alligevel kan være et tertiært dokument skyldes det, at der kan være sket en bearbejdning af citatet fra den respektive avis. Det har derfor også været intention ikke at anvende tertiære dokumenter, hvor det har været muligt. Intentionen er dog blevet besværliggjort af, at to terrorangrebene (London og Norge) fandt sted, mens Folketinget var på sommerferie. Det har forårsaget, at materiale fra politiske debatter og taler i Folketinget ikke eksisterer. Endvidere blev der i samme år, som angrebet i Norge fandt sted, udskrevet valg i august måned, som medførte et regeringsskifte. Hvilket formentlig også har forkortet den politiske respons.

Teori

I følgende kapitel beskrives de forskellige teorier, som anvendes i specialet. Teorierne anvendes i sammenhæng med hinanden. De udgør dermed ikke modsatrettede teorier, som grundlæggende mener noget forskelligt. Den første teori, som bliver præsenteret er sikkerhedsliggørelsesteorien. Derudover anvendes den norske filosof Lars Fr. H. Svendsens (2008) teori om hvorledes frygt påvirker et samfund. I forlængelse heraf bruges den franske politolog Dominique Moisis (2009) teori om, at politik i vesten er drevet af frygt. Den sidste teori, som bliver præsenteret i kapitlet er Feeley og Simons (1998) teori om gammel og ny pønologi.

Sikkerhedsliggørelsesteori

Sikkerhedsliggørelsesteorien udspringer af den såkaldte Københavnerskole og forklarer hvordan, at område kan blive sikkerhedsliggjort. At et område kan blive sikkerhedsliggjort betyder, at området (fx det danske samfunds identitet) bliver erklæret fundamentalt truet. Denne erklæring kan i princippet komme mange forskellige aktører. Men det er væsentligt, at aktøren som erklærer et område for fundamentalt truet har en stor opbakning til erklæringen, da en succesfuld sikkerhedsliggørelse ellers ikke kan finde stede. Erklæringen finder sted ved en såkaldt talehandling (Buzan, Wæver, de Wilde. 1998, s. 26). Det er

lige gyldigt om ordet sikkerhed siges i talehandlingen eller ej. Det kan i ligeså høj grad være en talehandling, som taler om en trussel der er presserende at få løst, og som herefter skal vinde opbakning hos de centrale aktører. Sikkerhedsliggørelsesteorien har tre forskellige, men afhængige dele, som skal opfyldes ved en succesfuld sikkerhedsliggørelse. For det første skal der være et klart *referent object*. Det dækker over det område, som bliver vurderet truet og ligeledes har en legitim ret til at overleve. For det andet kræver det *securitizing actors*. Det er de aktører, som sikkerhedsliggør et område. Det tredje og sidste forhold er de såkaldte *functional actors*. Det er de aktører, som har indflydelse på den sektor eller område, som ønskes sikkerhedsliggjort (Buzan et al., 1998, s. 36).

Det vil ofte være politikere, som udråber et område til at være truet. Ole Wæver beskriver det således: "*The power holders can always use the instrument of securitization; by definition a problem is a security problem when they declare it to be*" (Ibid.). Når politikerne sikkerhedsliggør et område kan området bevæge sig fra, hvad der kan blive kaldt normalpolitik til sikkerhedspolitik. Det giver politikerne mulighed for, at situationen kalder på ekstraordinære tiltag for at stoppe udviklingen (Ibid.). Hvis der sker en sikkerhedsliggørelse af terror betyder det, at politiske forslag kan begrundes med, at tiltaget er nødvendigt for, at samfundet kan eksistere som hidtil (Wæver, 1993, s. 8). Det er en central sontring i sikkerhedsliggørelsesteorien, at det er den politiske proces, som medfører at et område kan opfattes som et sikkerhedsliggjort (Wæver, 2004, s. 91). Teorien sondrer mellem forskellige sektorer, som kan blive sikkerhedsliggjort. De forskellige sektorer er:

- Den samfundsmæssige sektor
- Den politiske sektor
- Den militære sektor
- Den økonomiske sektor
- Den miljømæssige sektor

For nærværende speciale er det primært to af de fem sektorer, som er vedkommende. De to sektorer er den samfundsmæssige og politiske sektor. Den økonomiske, miljømæssige og militære sektor beskrives derfor ikke nærmere, selvom det kan argumenteres for, at terror påvirker stort set alle sektorer (Andersen, 2011, s. 216) I det følgende beskrives den samfundsmæssige og politiske sektorer selvstændigt.

Den samfundsmæssige sektor

Den samfundsmæssige sektor kan blive sikkerhedsliggjort, når en aktør definerer noget som en trussel mod overlevelsen af fællesskabet (Buzan et al., 1998, s. 119). Når et fællesskab

bliver truet inden for den samfundsmæssige sektor betyder det, at der bliver konstrueret et *vi*. Teorien fremhæver, at der ofte vil ske en ny definition af *vi* og hvad det egentlig dækker over. Det vil blive anvendt, som en konsekvent strategi for at sikkerhedsliggøre et område (Buzan et al., 1998, s. 120). Et referent objekt i den samfundsmæssige sektor kan fx udgøres af race og religion (Buzan et al., 1998, s. 123). De aktører, som udråber noget til at være truet i denne sektor, vil ofte være politikere. De vil henvise til, at det er nationens sikkerhed, som er under pres. Ifølge teorien vil politikerne være mere tilbøjelige til at bruge ordet nation i stedet for statens sikkerhed. Hvis de anvender *statens sikkerhed* kan det indikere, at de ønsker mere magt til staten (og dermed dem selv), hvilket ikke er hensigtsmæssig i følge teorien (Ibid.).

Den politiske sektor

I denne sektor er der fokus på talehandlinger, som kan sikre nationens suverænitet uden at gøre brug af militære interventioner. Politikerne kan sikkerhedsliggøre et område ved at henvise til, at demokratiet er truet af terror. For ved at gøre det bliver terrorbekæmpelsen reduceret til, at hvis borgerne fortsat ønsker demokratiet, som de kender det, bliver politikerne nødt til at reagere mod terror med alle tænkelige midler. Buzan et al. (1998) anerkender, at det kan være svært at skelne mellem de andre sektorer og den politiske sektor. Den politiske sektor er den som rammer bredest og samtidig er sikkerhed ofte et politisk anliggende (Buzan et al., 1998, s. 141). Det afgørende i den politiske sektor er ifølge Buzan et al. (1998), at truslerne påvirker legitimiteten eller anerkendelsen af politiske enheder. Det kan også være trusler, som er rettet mod strukturer, processer og institutioner i det politiske system.

Politisk frygtkultur

Til at undersøge om der skabes en politisk frygtkultur anvendes den norske filosof Lars Fr. H. Svendsens (2008) beskrivelser og teori om frygt. Det følgende indledes med en kort beskrivelse af, hvordan Svendsen (2008) definerer frygt. Efterfølgende bliver frygtens betydning forklaret på et mere strukturelt samfundsniveau.

Frygt er for Svendsen (2008) defineret ved, at frygt altid har et intentionelt objekt (Svendsen, 2008, s. 40). Frygten er derfor altid rettet mod noget. Det objekt, som frygten bliver rettet mod er derfor fortolket, hvis det skaber en reaktion hos det enkelte individ. Men selvom frygten altid har et intentionelt objekt, kan frygten også være rettet mod noget ukendt. Med andre ord er det ukendte, noget som ikke er præcist defineret, men som alligevel er tilstede. Det kan fx være børn, som er bange for mørke, hvor frygtens objektet er svært at definere, men alligevel tilstede. I det tilfælde er frygten rettet mod noget, som de ikke ved, hvad er.

Svendsen (2008) beskriver selv denne frygt således: "*Det er en frygt for, at noget ubehageligt eller skrækkeligt kan ske*" (Svendsen, 2008, s. 42).

I forhold til det politiske niveau kan frygten blive anvendt af politikerne. Når frygten anvendes i sammenhæng med terror, betyder det øget fokus på sikkerhed og orden (Svendsen, 2008, s. 127), som kan anvendes som de modsatte af terror. Terrorangreb har jf. definitionerne af terror som formål at skabe frygt i befolkningen. Men den frygt som terrorangreb eller trusler om potentielle terrorangreb kan medføre, kan også anvendes af politikerne. For politikerne kan anvende terror som argumentationsgrundlag. Hvis de gør det, mener Svendsen (2008), at politikerne er med til at opretholde en frygt for terror (Ibid.). En af årsagerne hertil kan være, at hvis det lykkedes politikerne at fastholde frygten for terror, og de samtidig præsenterer dem selv og deres parti, som de eneste, der kan forsvare borgerne mod terror, vil de stå stærkt ved et valg (Ibid.). For Svendsen (2008) bliver videre problematisk hvis "*Kampen mod frygtens årsager bliver noget, som selv producerer frygt*" (Svendsen 2008, s. 137). Han taler endvidere om, at politikerne kan ende med at terrorisere borgerne (Ibid.). For terroristerne og politikerne kan ende med at skabe det samme: frygt i befolkning. Der er dermed ifølge Svendsen (2008) problematisk, hvis politikerne anvender terror på en måde, så frygten opretholdes i samfundet. Det bliver ligeledes anfægtet, at det primære mål med angrebet den 11. september 2001 var at skabe frygt i Vesten. Et mål, som terroristerne er lykkedes med. Men vestlige myndigheder og medier har også et medansvar for udbredelsen af frygt ifølge Svendsen (2008). Det har de, da de har bidraget til at give frygten for terror en udbredelse terroristerne ikke selv ville have kunne opnået (Svendsen, 2008, s. 139).

Det kan have store konsekvenser for et samfund, hvis politikerne er med til at skabe en frygtkultur. For frygten medfører som oftest, at der kommer en afstand mellem individet, og det som individet frygter (Svendsen, 2008, s. 104). Med frygten forsvinder tilliden mellem mennesker. Det er netop tillid, der ofte bliver fremhævet som et grundlæggende træk for mennesket i forholdet til andre mennesker (Svendsen, 2008, s. 104). En tillid som på daglig basis synes at blive konfirmeret. Det kan fx være i trafikken, hvor der skal være tillid til, at alle stopper ved rødt lys, da det ellers kan ende katastrofalt, hvilket det også nogle gange gør. Men selvom der sker uheld, hvor bilister kører over for rødt lys vil langt de fleste mennesker fortsætte med at køre bil dagen efter. Her er udgangspunktet, at der er tillid til andre mennesker i trafikken og i al almindelighed, som betinger denne adfærd. Hvis tilliden ikke er til stede kan en adfærd, som er er betinget af tillid heller ikke være mulig (Svendsen, 2008, s. 105). Mistillid skaber i stedet mere mistillid, hvor det fremmede virker mere frygtindgydende end det kendte. Frygten betyder en større afstand til det, som er ens frygt. Det vil reducere eller hindre den menneskelige kontakt med frygtens objekt. Politikerne vil agere på en bestemt måde når en ny frygt optræder. For dem hviler statens legitimitet på, at

staten (og dermed politikerne) kan beskytte sine borgere (Svendson, 2008, s. 124). Hvis den beskyttelse ikke længere kan gives, kan det være med til at destabilisere staten.

Europas politik - drevet af frygt

Den franske politolog Dominique Moisi (2009) har i et essay analyseret Vesten samt Asien og Mellemøsten ud fra, at politik er drevet af følelser. I det følgende er fokus kun på den Vestlige verden og særligt Europa (Moisi skelner mellem EU og USA). Den vestlige verdens politik beskriver Moisi (2009) som værende præget af frygt (Moisi, 2009, s. 90-91). Teorien starter med at spørge om legitim frygt i Vesten er blevet overtaget af en overdrevet frygt, som kan true hele ideen bag EU (Moisi, 2009, s. 93). Når den overdrevne frygt bliver fremtrædende har det en paralyserende effekt på de europæiske lande ifølge Moisi (2008, s. 97). Men frygten kan også blive anvendt konstruktivt. Det er tiden efter anden verdenskrig et eksempel på, da frygten for en ny verdenskrig var med til at skabe Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab (Moisi, 2009, s. 97). Det var lige dele håb samt optimisme for fremtiden kombineret med viden og frygt for fortiden, som skulle skabe, og skabte, fremtidens Europa. Teorien søger dermed ikke mod at negligere frygt eller andre følelser. Følelsen af frygt skal dog ikke blive overdreven, for når den bliver det, skabes der ifølge teorien u hensigtsmæssige tiltag rent politisk. Det er ifølge Moisi (2009) frygten, som får lande til at misbruge deres egne moralske principper. I 1989 var der håb over Europa, men i løbet af 20 år er dette håb blevet ændret, mener Moisis (2009) teori. Selvom 11. september 2001 ofte bruges som skæringspunkt, er frygten i denne teori ikke et særligt fænomen efter 11. september 2001. Det betød blot endnu en rodfæstning af frygten (Moisi, 2009, s. 94). En rodfæstning, som han mener fæstede sig endnu mere, da Frankrig og Holland stemte nej til EU's forfatningstraktat i 2005. Et nej som tre år senere i 2008 blev gentaget af den irske befolkning. Det var ifølge Moisi (2009) de første tegn på en udpræget frygtkultur i Europa (Moisi, 2009, s. 96).

Kriminologisk teori

I forhold til at analysere og diskutere de retslige tiltag der er sket for at bekæmpe terror anvendes Malcolm Feeley og Jonathan Simons (1998) beskrivelser og teori om pønologi - læren om strafferetlige sanktioner og dens virkning.

Feeley og Simons beskriver, hvad de oplever som et paradigmeskifte inden for kriminologien og skelner mellem begreberne gammel og ny pønologi (Feeley og Simon, 1998, s. 375).

Den gamle pønologi var begrundet ud fra individet. Det vil sige, at det var individet, som skulle opleve en form for skyld, ansvar og forpligtelse overfor de kriminelle forhold, som personen måtte have foretaget (Ibid.) Der blev den strafferetlige intervention foretaget for at

skulle forhindre en gentagelse af den kriminelle handling ved at individet lærte af sine fejl. Et af de centrale mål i den gamle pønologis forståelse var, at kriminelle handlinger var afvigende eller antisociale handlinger (Ibid.). Der var dermed handlinger, som ikke var at betragte som normale. Den nye pønologi har ikke et fokus på individets handlinger, men fokuserer i stedet på grupper i samfundet. Det fokus medfører, at der i langt højere grad end tidligere bliver fokuseret på teknik og udstyr, som gør det muligt at identificere og klassificere grupper i samfundet ud fra deres farlighed. Kriminalitet og afvigende adfærd betragtes som normalen og derfor ikke er noget der tilfældigt opstår (Feeley og Simon, 1998, s. 376). Det kriminelle individ bliver opfattet, som et medlem af en subpopulation med forskellige kriminelle identifikationsmarkører (Feeley og Simon, 1998, s. 380). En af grundideerne i den nye pønologi er ligeledes at fange en person *før* der er sket et kriminelt forhold og ikke som tidligere, hvor det skete *efter* et kriminelt forhold havde fundet (Ibid.). Den nye pønologi kunne derfor være et udtryk for en bestemt type opfattelse af, hvorledes straffesystemet skal være. Men det mener Feeley og Simon (1998) ikke er en fyldestgørende analyse. De mener i stedet, at den nye pønologi (eller aktuararmæssig retfærdighed, som de også kalder det) har et langt større omfang end hvilket syn på straffesystemet skiftende regeringer kan have. Det er i stedet en præpolitisk udvikling, som er indlejret i samfundet (Feeley & Simon, 1998, s. 392). Med andre ord vil det sige, at det er samfundets naturlige udvikling og ikke en udvikling som politikerne styrer.

Efter en gennemgang af teorikritik i næste kapitel vil det blive forklaret hvorledes, at teorien bliver anvendt i analysen.

Kritik af anvendt teori

I det følgende inddrages kritik og overvejelser om teorien, som anvendes i specialet. Kritikken vil fremkomme som teorien blev præsenteret i ovenstående kapitel. Kritikken starter derfor med sikkerhedsliggørelsesteorien og slutter med en kritik af den kriminologiske teori.

I en artikel fra 2012 i tidsskriftet Internasjonal Politikk diskuterer Rens van Munster (2012) sikkerhedsliggørelsesteorien. For det første anerkender han dog effekten af teoriens betydning for international forskning. Teorien blev publiceret i 1990erne og van Munster (2012) påpeger, at teoriens "alder" kan være et problem. Da han skrev artiklen i 2012 var sikkerhedsliggørelsesteorien udkommet 15 år tidligere, og hvilket, fem-seks år senere i 2017-2018, selvfølgelig også er en væsentlig pointe. Teorien kom i en periode efter enden på den kolde krig og det har ifølge van Munster (2012) haft en indflydelse på teorien. For ifølge ham betyder en talehandling, som medfører ekstraordinære tiltag, at det hviler på den kolde krigs forståelse af national sikkerhed. I nutidens politiske klima, er det centrale

begreber som risiko, beredskab og samfundssikkerhed, som politikerne anvender når de taler om et lands sikkerhed eller mangel på samme (van Munster, 2012, s. 142). En anden del af sikkerhedsliggørelsesteorien er afsikkerhedsliggørelsen (som dog ikke er præsenteret tidligere i specialet). Afsikkerhedsliggørelsen skal flytte et område fra at være sikkerhedsliggjort til at være det modsatte. Ved at gøre det opfattes et område ikke længere som et sikkerhedspolitisk spørgsmål. Men her fremhæver van Munster (2012), at teorien forklarer meget lidt om de normale principper og dynamikker som bestemmer eller bør bestemme, hvordan normalpolitik udfolder sig (van Munster 2012, s. 143). En anden forsker, der i et review af bogen fremsætter kritik er amerikaneren David Skidmore (1999). Han fremhæver, at han mener det er forkert, at teorien starter med at præsentere definitioner og forskellige metodiske overvejelser (Skidmore, 1999, s. 1011). For Skidmore (1999) havde det været mere hensigtsmæssigt, hvis teorien var startet med et problem, som den eksisterende teori ikke kunne løse tilstrækkeligt (Ibid.). Skidmore (1999) mener endvidere ikke, at sikkerhedsliggørelsesteorien giver et svar på, hvorfor visse områder udvikler sig til et sikkerhedsområde, og hvordan det kan ændre sig over tid (Ibid.). Ligeledes har Skidmore (1999) en kritik af, at teorien i høj grad fokuserer på den diskursive praksis. For at vurdere en politiker, mener han, at der også bør være et fokus på den sociale praksis som lovgivningen eller andre tiltag (Ibid.). Den sidste kritik fra Skidmore (1999) vedrører, at han ikke mener, at teorien i fyldestgørende omfang forklarer, hvornår noget er succesfuldt sikkerhedsliggjort eller ej (Ibid.). Den fremsatte kritik vil løbende i analysen blive diskuteret, hvis det findes relevant.

I forhold til Svendsens (2008) bog *Frygt* fremkommer Gregory Flaxman og Ben Rogerson (2010) med en kritik af Svendsens anvendelse af frygt. Deres kritik er blandt andet, at de mener, at teorien eller bogen blander statistik og frygt på en problematisk måde. Det mener de sker, når Svendsen (2008) fremhæver, at det er en meget lille risiko for at dø i et terrorangreb sammenlignet med et trafikuheld eller sygdom. For Flaxman og Rogerson (2010) bekæmper terror jo netop rationel logik og derfor kan sandsynlighedsberegninger ikke inddrages til at forsimple frygten for terror (Flaxman & Rogerson, 2010, s. 334). For analysen er perspektivet en repræsentant for, at politikerne gør hvad de skal for at varetage borgernes interesse ved at passe på dem.

I forhold til Moisis (2009) teori om, hvorledes følelser påvirker politik har Rachel Pain (2011) nogle indvendinger mod Moisis (2009) teser. For det første mener Pain (2011), at Moisi i for udpræget grad opfatter forskellige befolkninger, religioner etc., som en samlet enhed (Pain, 2011, s. 97). Pain (2011) problematiserer yderligere, at det ikke fremstår klart, hvad Moisi (2009) forstår som en følelse og i givet fald i hvem følelserne eksisterer hos (Ibid.). For i Moisis (2009) bog er der sjældent referencer til borgere eller politikere, derfor forstår Pain (2011) ikke helt hvordan, at Moisi (2009) kommer frem til sin analyse og teori. Den

metodiske tilgang kritiseres også, da fx undersøgelser om selvtillid kun i meget begrænset omfang optræder i bogen (Ibid.). I et andet review fremhæver Michal Onderčo (2009), at bogen ikke er en videnskabelig bog, men snarere fremstår som et udvidet essay (Onderčo, 2009, s. 92).

Den sidste kritik er ikke en direkte kritik af Feeley og Simon (1998), men en anden måde at forstå den retslige udvikling på. Fordi mens Feeley og Simon (1998) beskriver en gammel og ny pønologi kan udviklingen tilsvarende forklares ved begreberne defensiv og offensiv kriminalitetspolitik. Britta Kyvsgaard (1999) beskriver hvorledes, at kriminalitetspolitikken kan svinge mellem den offensive og defensive model (Kyvsgaard, 1999, s. 37). Den defensive kriminalitetspolitik anser straf, som samfundets yderste konsekvens og er derfor ikke en ønskværdig situation (Kyvsgaard, 1999, s. 37-38). Modellen mener, at straf eller andre former for kriminaliseringen af forskellige områder ikke vil løse et samfunds problemer eller konflikter. Straf skal derfor kun anvendes til de mest grusomme forbrydelser (Ibid.). Overfor den defensive model er den offensive kriminalitetsmodel. Her anses straf og kriminalisering som løsningen på samfundets problemer samtidig med, at det kan have en forebyggende effekt i forhold til at mindske kriminaliteten (Ibid.). Kyvsgaard (1999) forklarer, at den defensive model er repræsentant for den gode kriminalitetspolitik (Ibid.). Den defensive model vil dog få svært ved at vinde politisk opbakning. Det vil den ikke, da den ifølge Kyvsgaard (1999) ikke appellerer til en politiker der gerne vil fremstå handlekraftig. Kriminalitets- og retspolitikken kan pendle mellem den offensive og defensive model. Derfor bliver modellen heller ikke opfattet som et præpolitisk træk der indlejret i samfundet, som Feeley og Simons (1998) teori. Derfor kan den defensive og offensive kriminalitetspolitik ses som et alternativ til Feeley og Simons (1998) teori. Den retspolitiske udvikling vil i analysen blive diskuteret med udgangspunkt i de to forskellige teorier.

Strategi for analyse og anvendelse af teori

Hver case vil i analysen blive præsenteret som en selvstændig case, der bliver analyseret i kronologisk rækkefølge. Hver delanalyse indledes med at beskrive de forskellige variable, som blev beskrevet under *metode*. Empirien anvendes ligeledes i en kronologisk rækkefølge, det vil sige, at empirien ikke kombineres i en ny kronologisk rækkefølge i forhold til den sammenhæng, som de er opstået i. Efter de fire delanalyser vil der blive foretaget en opsamlende analyse og diskussion.

Når specialet skal undersøge den politiske respons på terror er dokumentanalysen anvendelig. Med dokumentanalysen bliver det muligt at afdække den politiske proces, herunder debatter, taler og udtalelser fra politikerne, som kan føre til en bestemt politisk dagsorden (Lynggaard, 2010, s. 137). For nærværende speciale betyder det, at analysen

skal bidrage til at undersøge, hvorledes fire forskellige regeringer respons på terror har været og om denne respons har skabt en politisk frygtkultur. Det giver samtidig mulighed for at påvise eventuel stabilitet og forandring de fire regeringer imellem (Ibid.). Empirien udgøres, som præsenteret i forrige kapitel af forskellige typer af dokumenter som taler og udtalelser til danske medier. Et dokument er ifølge definitionen fra Lynggaard (2010), et dokument som er fikseret i tekst og tid (Lynggaard, 2010, s. 138), hvilket både taler og debatter opfylder kravene til. Dokumentanalysen sker ofte et sted mellem de to positioner hypotetisk-deduktiv analysemetode og den analytisk-induktive undersøgelsesmetode (Lynggaard, 2010, s. 144). Dette gælder ligeledes for nærværende speciale. Den hypotetisk-deduktive metode kan gøre brug af forskellige variable, som bliver givet ved ens valg af teori, hvilket sikkerhedsliggørelsesteorien er et eksempel på. Men i de forskellige cases, kan det vise sig, at teorien ikke er fyldestgørende, og hvis det er tilfældet bliver analysen i højere grad analytisk-induktiv. De valgte teorier om frygt kan give inspiration til temaer, som kan blive forfulgt i analysen. Men det kan vise sig, at materialet kræver, at der sker en tilpasning og revision af analysens begreber og tematikker (Ibid.). Hver delanalyse anvender følgende strategi:

Indledende:

- Kort præsentation af terrorangrebets karakter
- Kort beskrivelse af Folketingets sammensætning

Responsen på terror

- Den politiske respons på terror bliver gennemgået efterhånden som den optræder i kronologisk rækkefølge
- En løbende inddragelse af den anvendte teori, hvor det bliver undersøgt om der er sket en sikkerhedsliggørelse af terror, samt om responsen bidrager til en politisk frygtkultur.
- Delkonklusion på hver delanalyse

Efter de fire delanalyser foretages der en opsamlende analyse og diskussion. Det vil ske ud fra følgende operationalisering:

- Hvad er der sket over tid i responsen og har regeringen skabt en politisk frygtkultur i deres respons?
- De retspolitiske tiltag bliver diskuteret ud fra den kriminologiske teori. Der vil i højere grad end i delanalyserne blive fokuseret på terrorlovgivningens konsekvenser for samfundet.

Inden analysen påbegyndes giver der en kort opsamling af dette kapitel.

Opsamling

Teorierne har forskellige udgangspunkter. Sikkerhedsliggørelsesteorien har i modsætning til de andre teorier en fremgangsmåde for, hvordan teorien bør anvendes. Derfor vil teorien også i høj grad blive anvendt efter dens forskrifter. For Svendsen (2008) kan frygten skabes af politikerne i overensstemmelse med sikkerhedsliggørelsesteorien. Det er politikerne, som kan udråbe et område til at være fundamentalt truet, hvormed frygten kan anvendes for at legitimere sin politik. Moisis (2009) teori om hvorledes politik bliver drevet af frygt i Vesten bruges som understøttende i forhold til Svendsens teori. Feeley og Simons (1998) teori anvendes primært til diskussion af de retslige tiltag i terrorbekæmpelsen.

Analyse

I det følgende indledes analysen med angrebet mod USA 11. september 2001.

Efterfølgende analyseres de tre andre cases i kronologisk rækkefølge. Når de fire delanalyser er gennemførte foretages der en opsamlende analyse og diskussion af resultaterne fra analysen.

USA - 11. september 2001

Den 11. september 2001 kaprede 19 arabiske terrorister fire passagerfly. 15 af de i alt 19 gerningsmænd var fra Saudi-Arabien, mens de resterende fire kom fra hhv. Egypten, Libanon og de sidste fra Forenede Arabiske Emirater. To af flyene blev brugt til at flyve ind i tårnene, som udgjorde World Trade Center. Et af flyene fløj ind i det amerikanske forsvarsministerium, Pentagon, i mens det fjerde og sidste fly styrtede ned på en mark, da der havde været en kamp imellem kaprerne og passagerne (Buk-Swienty, 2015). Dødstallet var på over 3000 mennesker, og det blev anset som den blodigste terroraktion i verdenshistorien. De 19 terrorister var medlemmer af terrornetværket al-Qaeda. Nogle af terroristerne fik deres pilotuddannelse i USA og kom fra velhavende- eller middelklassefamilier (Buk-Swienty, 2015).

I Danmark blev den daværende regering udgjort af Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre. Folketingets sammensætning var som angivet i tabel 4.

Tabel 4: Oversigt over den parlamentarisk situation. Kilde: egen tilvirkning

Regering	<ul style="list-style-type: none"> ● Socialdemokratiet ● Det Radikale Venstre
Partier i Folketinget i 2001	<ul style="list-style-type: none"> ● Socialdemokratiet ● Det Radikale Venstre ● Det Konservative Folkeparti ● Centrum-Demokraterne ● Kristeligt Folkeparti ● Socialistisk Folkeparti ● Dansk Folkeparti ● Venstre ● Enhedslisten ● Fremskridtspartiet (opløste dog sin Folketingsgruppe i 2000)
Parlamentarisk grundlag	<ul style="list-style-type: none"> ● Socialistisk Folkeparti ● Enhedslisten

Den første respons - pressemeddelelse og SiD-tale

Da terrorangrebet mod USA er en realitet udsender den danske statsminister Poul Nyrup Rasmussen en udtalelse i forbindelse med angrebene. Udtalelsen betragter angrebene, som et angreb mod *“hele den demokratiske verden”* (Statsministeriet, 2001a). Derfor opfatter statsministeren også terrorangrebet, som et angreb mod Danmark. Udover kondolencer og støtte til USA indeholder udtalelsen også mere politiske budskaber: *“Den danske regering har øjeblikkeligt iværksat en række foranstaltninger for at højne sikkerhedsberedskabet. Vi har i øvrigt på baggrund af disse forfærdelige begivenheder besluttet at iværksætte en revurdering af det præventive og sikkerhedsmæssige beredskab. Forsvaret følger løbende situationen.”* (Statsministeriet, 2001a). I citatet gør Nyrup Rasmussen det endnu mere tydeligt, at angrebet formentlig vil medføre ændringer i Danmark. Hvilket er også er understøttende i forhold til det tidligere budskab om, at hele den demokratiske verden er blevet angrebet. Terroren bliver ikke entydigt sikkerhedsliggjort, men samtidig gør statsministeren det klart, at forsvaret er involveret i situationen. På den måde bliver terroren i nogen grad fremstillet som en trussel mod Danmark.

Udtalelsen er en af de første, som kommer fra statsministeren om terrorangrebet i USA. I den forbindelse kan Svendsens teori om frygt bruges. For Svendsen påpeger, at politikerne kan bruge terroren bevidst i deres kommunikation. Her sker der en bevidst handling, hvor sikkerhed kombineres med en ellers grundlæggende støtteerklæring til USA. Derfor kan der argumenteres for, at regeringen forsøger at bringe sig selv i en position, hvor de vil stå

stærkere til det næste Folketingsvalg (som i øvrigt blev udskrevet sidst i oktober måned, hvor angrebet havde fundet sted måneden forinden). Det vil de gøre hvis borgerne (og dermed vælgerne) opfatter regeringen, som de mest kompetente til at beskytte dem mod terror. På den anden side, kan det være en overtolkning af regeringens respons, som måske blot har haft et ønske om, at borgerne skulle føle sig trygge, hvorfor forsvaret bliver nævnt i udtalelsen.

To dage senere den 13. september 2001 skulle statsministeren holde en tale ved det daværende Specialarbejderforbundet i Danmark (SiD). Talen var præget af terrorangrebet et par dage forinden. Da statsministeren begynder at tale om terror forklarer han, at verden ikke længere er, som den var dagen før den 11. september 2001. Videre i talen fremhæves alliancen med USA og, at angrebet derfor er "*... et angreb på os alle. Det er ikke kun et angreb på et stort land. Det er et angreb på alt det, vi står for.*" (Statsministeriet, 2001b). Endnu engang bliver angrebet italesat som, at det også er et angreb på Danmark. Senere i talen gør statsministeren det klart, at han ikke vil lytte til de personer, som bifalder angrebet og afviser samtidig de, der begik handlingen. Der er derfor også et skifte i forhold til den linje som Andersen (2004) påpegede var EUs linje indtil 11. september 2001. For før denne dato, var det netop var den kritiske dialog, som skulle være med til at forhindre eller stoppe terror. Efter en passage i talen, som handler om, at angst, utryghed og vold ikke skal være dominerende i samfundet begynder talen nu at blive mere politisk. I forhold til hvad der skal ske politisk, siger statsministeren således i talen: "*Nu er det den ny tid, hvor vi må omdefinere, hvad sikkerhedspolitik og forsvarspolitik er.*" (Statsministeriet, 2001b). Terroren bliver rent politisk defineret i forhold til sikkerheds- og forsvarspolitikken. Når det er de to politiske ressortområder, som anvendes af statsministeren er det den indikation af, at han opfatter Danmark som truet. For umiddelbart vil et terrorangreb uden for Danmarks grænser tilhøre udenrigsministeriet og derfor ikke være en sikkerhedspolitisk situation. Derfor bliver terroren i nogen grad italesat, som en trussel mod Danmark. Der bliver også fortalt fra statsministeren, at bekæmpelsen af terror ikke nødvendigvis kun er en opgave for politiet, men også for militæret herunder også NATO. Hvilket blot yderligere bekræfter, at regeringen opfatter terror som en trussel mod Danmark. Selvom terroren synes at true Danmark, er det ikke klart, hvad terrortruslen egentlig indebærer. Statsministeren opfordrer da også til, at det ikke bliver en kamp mellem folk eller religioner:

"Det må aldrig blive en kamp mellem folk. Lige så desperate vi er lige nu, lige så fortvivlet vi er over det, der skete i tirsdags, må det aldrig slå ud i at blive en kamp mellem folk, mellem religioner. Det, vi skal gøre nu, er ikke at bekæmpe andre folk. Det vi skal gøre nu, er ikke at bekæmpe andre, der har en anden tro end os. Det, vi skal gøre nu, er at

bekæmpe terrorisme. Det er meget, meget vigtigt for mig at få sagt.” (Statsministeriet, 2001b)

I udsagnet forsøger han at mane til besindighed. Der italesættes her ikke nogen frygt, som Svendsen (2008) eller Moisi (2009) ellers fremhæver i deres teorier. Frygten er i så fald terror - og ikke andre religioner eller fremmede folk. Men senere i talen fremhæver statsministeren alligevel en bestemt gruppe, som sympatiserede med terroristerne bag angrebet:

“Og derfor var det så vigtigt i går, at der var andre end en lillebitte gruppe, der havde totalt misforstået og fået en forkert opdragelse - hvis de overhovedet havde fået nogen - der gik ud og jublede på gaderne over det, der var sket i New York. Og heldigvis lykkedes det og heldigvis var det så vigtigt i går. At der var andre indvandrerorganisationer, der stod op og sagde, at det her må vi tage afstand fra.” (Statsministeriet, 2001b)

Sætningen fremstår for det første en smule indviklet i det transskriberede materiale. Men statsministeren forbinder i citatet indvandrere med terrorangrebet og siger, at indvandrerorganisationer har en rolle i at sige fra, overfor de der sympatiserede med angrebet. Dermed får de også en rolle i forbindelse med angrebet, og det er lidt et skifte i forhold til tidligere i talen, hvor det ikke skulle blive til en kamp mellem folk eller religioner.

Åbningstale og debat i Folketinget

Tirsdag d. 2. oktober 2001 åbnede statsministeren igen Folketinget efter sommerpausen. I åbningstalen satte terrorangrebet sit præg på talen. Allerede tidligt i statsministerens åbningstale konkluderer han, at Danmark ikke er truet af terror (Åbningstale PNR, 2001). Derfor opfordrer han også sine kolleger i Folketinget til at bevare roen i de politiske beslutninger. Terrorangrebet vil dog stadig kræve, at der er udenrigs- og sikkerhedspolitiske hensyn at tage. Så hvor han i talen to dage efter angrebet på SiD-kongressen talte om forsvar- og sikkerhedspolitik er forsvarspolitikken blevet erstattet af udenrigspolitik. Så hvor den første tale kan analyseres ud fra, at han forsøgte at sikkerhedsliggøre terroren er det ikke samme mønster i åbningstalen. Statsministeren har både erklæret, at Danmark ikke er truet af terror og efterfølgende bliver udenrigspolitik nævnt i forhold til terror (dog stadig i forbindelse med sikkerhedspolitikken). Men det er ikke en sikkerhedsliggørelse af terror, der finder sted her. Statsministeren taler også om frygt i sin åbningstale. I alt optræder frygt tre gange i talen, hvor to af gangene er i følgende passage:

“Der hviler et stort ansvar på os alle sammen for at undgå at oppiske stemninger og spille på frygt. Man leger med ild, når man leger med frygt i dansk politik. Begynder vi på det, begynder vi at tale sådan, som terroristerne gerne vil have os til.” (Åbningstale PNR, 2001)

Netop frygten var og er et centralt element i definitionen af terror. Det lader til, at PNR er bevidst om, at frygten er præcis det, som terroristerne forsøger at få ind i samfundet. Derfor skal politikerne ikke anvende selvsamme frygt ifølge statsministeren. Hvilket er stort set det samme som Svendsens (2009) teori om frygt tilsiger; at bekæmpelsen af terror ikke i sig selv skal skabe frygt.

Et par dage efter åbningstalen er der åbningsdebat i Folketinget. Åbningsdebatten har ifølge statsministeren været præget af en debat om udlændinge (Åbningsdebat, 2001). En debat om udlændinge, som han ikke kan forstå opstår i kølvandet på terrorangrebet, da det for ham er en anden debat. En af forklaringerne på hvorfor, at udlændingedebatten fik en central plads i åbningsdebatten kunne være, at der snart skulle være Folketingsvalg. Valget som blev afholdt 20. november 2001 havde debatten om udlændinge og indvandrere, som et centralt tema under valgkampen. Men for at vende tilbage til åbningsdebatten og statsministerens kritik af sammenblanding af udlændingedebatten med terrorbekæmpelsen siger han, at følgende sker når tingene blandes sammen: *“.., så overskrider vi nogle grænser, som er farlige for det her land”* (Åbningsdebat, 2001). Det er altså ikke en vej, han ønsker at gå. Men under åbningsdebatten kan han alligevel ikke selv undgå at blande udlændinge ind i debatten. Han siger følgende om udlændinge i Danmark:

“Derfor siger jeg også: Ingen i det her Folketing er uenige om at tage afstand fra vold, fra voldtægt, fra massevoldtægt, fra asylfup eller tvangsægteskab. Det er der ingen, der er uenige om. Det er vi alle enige om skal standses, skal begrænses, skal væk. Og det har vi alle sammen kæmpet for og imod, i jeg ved ikke hvor mange år, og det er det, der også er forklaringen på, at jeg står her med et notat, som er ganske kraftigt. Det er beskrivelsen af samtlige de ændringer, vi har foretaget af udlændingelovgivningen siden 1993. Hvert eneste år stort set uden undtagelse har vi foretaget tilpasninger af udlændingelovgivningen, fordi vi har været optændt af præcis de problemer, som Venstres formand også nævnte heroppefra talerstolen.” (Åbningsdebat, 2001)

Formentlig vil Svendsen (2008) sige, at han i ovenstående citat forsøger at fremstå som en handlekraftig politiker, som borgerne kan være trygge ved. Dermed ville han kunne stå stærkere til det kommende Folketingsvalg. Statsministeren har tidligere i debatten talt om, hvor kraftigt sproget er i forhold til at tale folks forventninger op eller ned. Her foretager han selv den politiske manøvre at sammenblende udlændinge med terrorbekæmpelsen til trods

for, at han opfordrer sine kollegaer til ikke at gøre det. Han forsøger at fremstille sig selv som meget handlekraftig. Det gør han ved at beskrive, at de *kraftige* ændringer af udlændingelovgivningen, som hans regering har gennemført er et tegn på, at de tager udlændingebatten seriøst. Endvidere bruger statsministeren begreber som vold, voldtægt, massevoldtægt, asylfup og tvangsægteskab til at beskrive de problemstillinger, som han mener kan relateres til udlændinge. Det er dermed en kontrast imellem, at statsministeren ikke kan forstå, at udlændingebatten opstår på det her tidspunkt, samtidig med, at han selv er ret markant overfor udlændinge i sin tale.

Mere generelt kan det udledes, at statsministeren bruger dele af sine taler til at tale om forskellige forhold, som han ikke mener, politikerne bør tale om, hvilket kan fremstå en smule paradoksalt. Specielt når statsministeren virker bevidst omkring, at udlændinge kan blive stigmatiseret i den politiske debat. Men samtidig har han, som ovenstående analyse viser, et behov for at markere sig selv og sin regering i forhold til at kunne håndtere udlændinge i Danmark.

Høringsforslag

I slutningen af oktober 2001 udsendes et høringsforslag, hvor regeringen præsenterer deres forslag til en såkaldt terrorpakke. Der sker et interessant skifte i forholdet mellem regeringen og oppositionspartiet Venstre. For hvor regeringen i de politiske debatter har ment, at Venstre er med til at forplumre debatten med indblandingen af udlændingebatten er det nu Venstre, som kritiserer regeringens metode. Partiets reagerer på høringsforslaget ved at sige, at overvågningen går for vidt samt, at det kan det kan være hastværk, at det allerede kommer i oktober måned (Jyllands-Posten, 2001). Noget af indholdet i høringsforslaget var for at efterkomme internationale forpligtelser fra FN. Ved at inddrage lovudkastet i analysen tages der også højde for den kritik, som Skidmore (1999) fremsatte af sikkerhedsliggørelsesteorien. Skidmores (1999) kritik var netop, at teorien ikke inddrog, hvad politikerne gør, men udelukkende fokuserer på deres talehandlinger. I høringsforslaget anvendes frygten for terror i nogen grad til at kunne retfærdiggøre forslaget. Justitsministeren siger følgende om høringsforslaget:

“Vi står over for nye, store udfordringer, når det drejer sig om at sikre en effektiv forebyggelse, bekæmpelse og efterforskning af terrorisme. Formålet med det lovforslag, som jeg i dag har sendt til høring, er at gennemføre de ændringer af straffeloven, retsplejeloven og udleveringsloven, der er nødvendige for at tage højde for terrorismens globale karakter og for at styrke politiets efterforskningsmuligheder.

Vi tager disse initiativer for at sikre en bedre beskyttelse af det danske samfund og som led i en mere effektiv international terrorbekæmpelse. Men vi gør det uden at gå på kompromis med de grundlæggende retsprincipper og internationale forpligtelser, herunder retten til en retfærdig rettergang.” (Lovudkast FJ, 2001)

De ønskede ændringer fremstilles som nødvendige for at kunne bekæmpe terror. Bekæmpelsen skulle blandt ske ved en øget overvågning i samfundet og samtidig give offentlige myndigheder større beføjelser. Initiativerne var dermed en indikation af, at regeringen ønskede en større kontrol med, hvad der foregår i samfundet. For ønsket om øget overvågning vil give myndighederne mere viden om borgerne i Danmark. Når regeringen samtidig ønskede, at myndighederne skulle få flere beføjelser vil borgernes rettigheder kunne blive tilsvarende indskrænket.

Oppositionens respons

Oppositionen blev udgjort af Venstre, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti, Kristeligt Folkeparti, Centrum-Demokraterne og Fremskridtspartiet. Sidstnævnte parti havde dog fået opløst sin Folketingsgruppe. Det følgende vil fokusere på partierne Venstre og Dansk Folkeparti.

Venstres formand var på daværende tidspunkt den senere statsminister Anders Fogh Rasmussen. Fogh Rasmussens tale under åbningsdebatten af Folketinget havde også et fokus på terrorangrebet i USA. Selvom Venstre kritiserede regeringens høringsforslag, gav Venstres formand faktisk sin støtte til regeringen ved denne lejlighed (som dog fandt sted før høringsforslaget blev tilgængeligt):

“Vi vil støtte de lovforslag vedrørende terrorbekæmpelse, som regeringen har bebudet. De svarer fuldstændig til Venstres ønsker. Vi ønsker bl.a. udvidet adgang til udlevering af terrorister til strafforfølgning i udlandet. Vi ønsker strammere regler, så der ikke bliver givet opholdstilladelse til terrorister og andre, der kan være til fare for landets sikkerhed.” (Åbningsdebat, 2001)

I ovenstående citat indikerer formanden, at han vil udlevere borgere i Danmark til strafforfølgelse i udlandet. Samtidig skaber en forbindelse mellem udlændinge og terror ved at sige, at han ikke vil give opholdstilladelse til terrorister, hvorfor truslen også udgøres af ikke danske borgere. Om terror er blevet sikkerhedsliggjort på nuværende tidspunkt i den politiske respons kan der ikke svares entydigt på. De politiske taler fra statsministeren indikerer det ikke i udtalt grad. Lovgivningen er dog på vej til at blive ændret og til de

ændringer giver Venstre regeringen sin fulde støtte. Senere i talen sagde Venstres formand om indvandrere i Danmark, at langt de fleste indvandrere de "*... tager lige så kraftigt afstand fra vold og terrorisme, som vi andre gør ...*" (Ibid.). For herudover at opfordre til, at det ikke bliver en kamp mellem religioner. Men i citatet er det værd at bemærke, at selvom det fremføres ret subtilt, taler Venstres formand ikke om alle indvandrere. Det er en lille del af dem, som han ikke nævner, og det underforstås i citatet, at denne lille del af indvandrerne i så fald må støtte terror. Samtidig skabes en dikotomi mellem indvandrere og hvad han kalder "vi andre". Men på trods af opfordringen om, at det ikke skal være en kamp mellem religioner, mener formanden, at der er problemer i indvandrer kredse med: "*.. fanatiske og fundamentalistiske grupper, de kriminelle udlændinge og asylsnyderne, for de grupper er med til at give et forkvaklet billede af alle indvandrere, og på den måde bliver der skabt modsætninger og spændinger mellem danskere og indvandrere*" (Åbningsdebat, 2001). Det er således ifølge formanden i blandt indvandrerne selv, at der findes grupperinger, som skaber spændinger i samfundet. Her kan det indvendes, om ovenstående citat fra en statsministerkandidat, hvor grupper i samfundet omtales som fundamentalistiske, kriminelle og asylsnydere ikke også kan være med til at skabe spændinger i samfundet.

Den daværende formand for Dansk Folkeparti Pia Kjærsgaard brugte også sin ordførertale i åbningsdebatten til at tale om terror. Kjærsgaard mente dog ikke, at der var tale om en kamp mellem civilisationer, da der for hende kun eksisterer: "*én civilisation, og det er vores*" (Åbningsdebat, 2001). Hvor både statsministeren og Venstres formand ikke har ville bruge religion i deres budskaber, forholder det sig anderledes med Kjærsgaard. Under åbningsdebatten siger hun: "*De tekster, man har set fra de flykaprere, som ødelagde World Trade Center, og som fløj ind med masseødelæggelse og tusindvis af mennesker, der blev dræbt, til følge, opfatter jeg helt klart som en del af islam, ja.*" (Ibid.). Islam bliver derfor fremstillet som værende en trussel mod samfundet, hvilket Kjærsgaard også senere bekræfter, da hun udtaler, at hun mener, at: "*... at islam med de tendenser, vi har set, med de fundamentalistiske tendenser, i allerhøjeste grad bør bekæmpes.*" (Ibid.). Hun dermed eksponent for en decideret frygt overfor islam. Det bliver end ikke terroren, som skal bekæmpes. For Dansk Folkepartis formand bliver det snarere islam, som skal bekæmpes for at kunne bekæmpe terror.

Delkonklusion

Responset fra SR-regeringen udgør den første respons på et terrorangreb i specialet. I forhold til problemformuleringen, hvor det primære spørgsmål er, om der skabes en politisk frygtkultur i responsen på terror er delkonklusionen for denne regering en smule uklar. For statsministeren Poul Nyrup Rasmussen fremstår som en statsminister, der er klar over, at

responsen fra ham og sin regering kan have vidtrækkende konsekvenser for samfundet. Formentlig er det årsagen til, at han ofte talte om besindighed og opfordrede til ikke at indblende andre politiske spørgsmål i debatten om terrorbekæmpelsen. Når responsen alligevel bliver konkluderet til at være uklar skyldes det primært, at statsministeren samtidig fremhæver de ændringer, som regeringen har gennemført på udlændingeområdet. For ved at gøre det, kan han være med til at skabe en frygt i samfundet for udlændinge, og det som der er fremmed i forhold til majoriteten. Det sker formentlig i et forsøg på at pacificere oppositionen med Venstre i spidsen og det dengang relativt nye parti Dansk Folkeparti, som var på valg for første gang og opnåede 12 % af stemmerne. Dansk Folkeparti lykkedes ved valget i 2001 at få politisk fokus på udlændinge- og indvandrerdebatten, hvilket kan have influeret på statsministerens respons på terrorangrebet i USA 11. september 2001. Som analyseret under oppositionens respons var Dansk Folkeparti ligeledes ret markante i deres retorik i de politiske debatter om 11. september. Det store oppositionsparti Venstre placerede sig et sted mellem Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti.

London – 7. juli 2005

Torsdag den 7. juli 2005 blev den engelske hovedstad London ramt et terrorangreb. Angrebene var rettet mod undergrundsbanen i London samt en bus. Dødstallet for angrebet var 56 (inklusive de fire gerningsmænd), mens antallet af sårede var på over 700. Tre af de fire gerningsmænd var født i England, mens den sidste var født i Jamaica og som i sin barndom flyttede til England med sin mor. De tre andre var britiske statsborgere med pakistanske rødder i deres familiære ophav. Tre af de fire gerningsmænd havde ligeledes kone og nogle af dem børn. For gerningsmændene synes angrebet mod USA 11. september 2001, at have haft en effekt i forhold til at kunne gennemføre et terrorangreb omtrent fire år senere. De begyndte alle en radikaliseringsproces efter den dato (Independent, 2015). På det politiske niveau i Danmark var der sket et regeringsskifte ved det Folketingsvalg, fandt sted kort tid efter angrebet 11. september. Den nye statsminister blev Anders Fogh Rasmussen fra partiet Venstre. Venstre udgjorde regeringen sammen med Det Konservative Folkeparti. Dansk Folkeparti udgjorde som det eneste parti det parlamentariske grundlag.

Folketingets sammensætning var som angivet i tabel 5.

Tabel 5: Oversigt over den parlamentarisk situation. Kilde: egen tilvirkning

Regering	<ul style="list-style-type: none">• Venstre• Det Konservative Folkeparti
Partier i Folketinget i 2005	<ul style="list-style-type: none">• Socialdemokratiet• Det Radikale Venstre• Det Konservative Folkeparti• Socialistisk Folkeparti• Dansk Folkeparti• Venstre• Enhedslisten
Parlamentarisk grundlag	<ul style="list-style-type: none">• Dansk Folkeparti

Den første respons

Da angrebet fandt sted, var daværende statsminister AFR bortrejst på ferie, hvorfor lederen af Det Konservative Folkeparti Bendt Bendtsen i en stund havde titel af såkaldt fungerende statsminister. Bendtsen var på daværende tidspunkt økonomi- og erhvervsminister i regeringen.

Den første respons kommer dog stadig fra statsministeren i form et kondolencebrev til den britiske premierminister Tony Blair. I brevet, som i lighed med den første reaktion fra Nyrup Rasmussen, udtrykkes der sorg og medfølelse med briterne. Men den nye statsminister bliver også en smule politisk. For i slutningen af brevet meddeler han, at han er fast besluttet på, at bekæmpe terroren i alle dens former (Kondolencebrev til Tony Blair, 2005), som indikerer en politisk handling. Statsministerens kondolencebrev kommer også omkring motiverne for terrorangrebet. Men motiverne levnes dog ikke nogen betydning for AFR, da de ifølge ham ikke kan retfærdiggøre terror. Dermed skabes der en distance i forhold til at forstå, hvorfor fire unge mennesker, der havde både uddannelse, kone og for nogen af dem sågar børn kunne udføre et terrorangreb. Det er således også et eksempel på teorien om den nye pønologi. For her handler det ikke om at forstå, hvordan mennesker kan blive til gerningsmænd bag et terrorangreb, men i stedet om at tage afstand til dem og få dem straffet. Samtidig vil et terrorangreb i den nye pønologi formentlig blive betragtet, som en form for uundgåeligt vilkår. Terroren bliver sikkerhedsliggjort når statsministeren pointerer, at bekæmpelsen af terror skal ske ved at bekæmpe det i alle dens former. Terror er dermed en trussel for samfundet. Senere samme dag den 7. juli 2005 udsendes endnu en kort pressemeddelelse, hvor statsministeren gør det klart at: *“Terroristerne bruger frygt og rædsel som politisk pression. Det må og skal vi ikke tillade. Vi må aldrig bøje os for terrorister. De må aldrig kunne nå deres mål ved at sprede død og ødelæggelse”* (Udtalelse terror i London, 2005). I kondolencebrevet til Tony Blair fremhævede den danske

statsminister netop, at terror skal bekæmpes i alle dens former. Men i den seneste pressemeddelelse kan det diskuteres om han ikke gør brug af selvsamme frygt og rædsel i sin retorik, som han mener, at terroristerne anvender. Endnu engang synes terroren sikkerhedsliggjort, når statsministeren om terror siger "*det må og skal vi ikke tillade*". Dermed bliver terror en fundamental trussel mod "vi" - som ikke bliver defineret nærmere, hvem det er.

Dagen efter angrebet d. 8. juli 2008 var regeringens sikkerhedsudvalg samlet. Ved statsministerens fravær blev det ledet af den fungerende statsminister Bendt Bendtsen. Efter mødet tilkendegav ministeren, at der nu ville blive iværksat både synlige og ikke synlige tiltag i bekæmpelsen af terror. Til de konkrete tiltag sagde Bendtsen: "*Jeg kan ikke udtale mig om noget konkret, men politiet vil blive mere synligt, og så tror jeg ikke, jeg kan tilføje mere*" (Ekstra Bladet, 2005). Udtalelsen synes noget uklar og kunne i værste fald blot bidrage til at skabe en øget frygt for terror. I henhold til den valgte teori beskriver Svendsen (2008) situationen med Bendtsen meget konsistent her. For Svendsen (2008) påpeger netop, at frygt er en frygt for, at noget ubehageligt eller skrækkeligt kan ske. Når ministeren siger, at konkrete tiltag vil blive iværksat, men det eneste synlige for borgerne vil være øget politi kan det også analyseres med udgangspunkt Svendsens (2008) forståelse af frygt. For der er, måske lettere kluntet, en bevidst kommunikation fra vicedstatsministeren, som giver indtrykket af, at han ved noget, som potentielt kan være farligt for danskerne. Samme dag afholdt Den Konservative udenrigsminister Per Stig Møller et pressemøde, hvor han fordømte angrebet og opfordrede til sammenhold i blandt verdens stater (Politiken, 2005a). Selvom udenrigsministeren ikke talte om en forhøjet trussel mod Danmark, var andre politiske partier klar til at reagere på terrorangrebet. Den daværende socialdemokratiske formand Helle Thorning-Schmidt udtalte blandt andet: "*Terrorer er rykket tættere på, og så må vores svar også være kraftigt. Vi er nødt til at stå sammen i Europa og med amerikanerne om at bekæmpe terrorer med alle de midler, vi har*" (Politiken, 2005b). Næsten samme toner lød der fra Dansk Folkeparti, som opfordrede til at øge overvågning i samfundet (Ibid.). Der er dermed opbakning til statsministerens kurs, som i citaterne fra starten af analysen ville gøre alt for at bekæmpe terror. Der er således en konsensus blandt partierne i Folketinget, hvilket er en forudsætning for en succesfuld sikkerhedsliggørelse. Det lader dog til, at der var interne forskelle i regeringen (mellem Venstre og Det Konservative Folkeparti). For den daværende konservative justitsminister Lene Espersen afviste i sin første respons på terrorangrebet, at der skulle laves en ny lovgivning. En uge efter angrebet sagde hun: "*Vi har allerede strammet meget på lovgivningen. Derfor ser vi ikke noget behov for yderligere lovforslag*" (Berlingske Tidende, 2005a). Samme stil fortsættes den 9. september, cirka to måneder efter angrebet i London, hvor justitsministeren mente, at de

britiske tiltag i bekæmpelsen af terror var gået for vidt (Politiken, 2005c). Statsministeren gav dog udtryk for at der kunne ske politiske ændringer, da han udtalte, at han ville bekæmpe terroren i alle dens former og på ingen måder ville acceptere terrorens frygt og rædsel. Det kunne dermed indikere, at der var en politisk uoverensstemmelse mellem de to regeringsbærende partier. Den politiske respons fra justitsministeren vil der blive vendt tilbage til senere i analysen. For i mellemtiden vendte Folketinget tilbage fra sommerpause, og statsministeren åbnede Folketinget med sin åbningstale.

Åbningstale og debat i Folketinget

I starten af oktober åbnede Folketinget igen efter sommerpausen. I åbningstalen fra statsministeren taler han først om udlændingepolitikken. Fogh Rasmussen taler om, at de personer, som får opholdstilladelse i Danmark skal skrive under på, at de vil lære dansk, gøre en indsats for at komme i arbejde og, at de vil respektere samfundets grundlæggende værdier (Åbningstale AFR, 2005). Der bliver i nogen grad anvendt frygt i det politiske tiltag. En frygt for, at udenlandske personer ikke nødvendigvis har værdier der er i overensstemmelse med danske værdier - hvad end statsministeren og regeringen i så fald definerer de værdier som. Når statsministeren påpeger, at udlændinge skal underskrive en kontrakt, hvor de tilkendegiver, at de vil lære dansk kan det tolkes som, at den danske identitet er truet. For Moisi (2009) vil det bekræfte ham i sin teori om, at politikken er drevet af frygt. For ved at få udlændinge til at underskrive en sådan kontrakt, kan det danske fællesskab opretholdes.

Accepteres den præcis kan det blive som Svendsen (2008) beskriver: at kampen mod frygtens årsager selv producerer frygt. Efterfølgende taler statsministeren om terrorangrebet i London. Han er rystet over, at unge mennesker lader sig forføre af hadets og ondskabens ideologi. Fogh Rasmussen fortæller, at regeringen *straks efter* terrorangrebet i London iværksatte en gennemgang af beredskabet og indsatsen mod terror. Igen er Svendsens (2008) teori om hvordan, at politikerne vil fremstille sig selv som handlekraftige valid. Hvilket i øvrigt også er i fuldstændig overensstemmelse med den forrige regerings respons på terror. For her italesatte Nyrup Rasmussen ligeledes, at beredskabet skulle gennemgås. For Fogh Rasmussen er dog nødvendigt at pointere, at lovgivningen kan begynde at anvende tiltag, som ikke hidtil er blevet anvendt:

“Formålet er at afklare, hvilke yderligere initiativer der kan være behov for med henblik på at forhindre terrorangreb i Danmark. Truslerne udvikler sig hele tiden, og det kan være nødvendigt at overveje skrappe midler, som vi tidligere er vejet tilbage for.”

(Åbningstale AFR, 2005)

Det synes således også at bekræfte, at de to regeringspartier havde en uenighed omkring terrorbekæmpelsen. Justitsministerens respons vendes der stadig tilbage lidt senere i analysen. Statsministeren mener, at danske muslimer har et særligt ansvar i terrordebatten:

“Terroristerne har misbrugt islam til at begrunde deres afskyelige forbrydelser. Derfor har fremtrædende muslimer et særligt ansvar for at fremme forståelse for demokratiets og det åbne samfunds værdier – som forbilleder og som rollemodeller. Enhver må tro og mene, hvad han eller hun vil, men der må ikke herske blot den mindste tvivl om, at terror og enhver anden form for politisk eller religiøs vold er fuldstændig og aldeles uacceptabel.”

(Åbningstale AFR, 2005)

Det anerkendes, at terroristerne misbruger islam til at retfærdiggøre deres terrorangreb. Men på trods af det forhold, mener statsministeren stadig, at fremtrædende muslimer har et *særligt ansvar* i det danske samfund. I forhold til sikkerhedsliggørelsesteorien er terrortruslen mod Danmark gældende for den politiske sektor og den samfundsmæssige sektor. I den politiske sektor fremstilles demokratiet som truet af terroren. For terroristerne repræsenterer noget andet og dermed en trussel mod demokratiet. Det kan derfor true den politiske legitimitet og stabilitet. I den samfundsmæssige sektor er det danske fællesskab truet af noget andet. Det andet bliver terroren også en repræsentant for, og statsministeren forsøger i nogen grad ligeledes at gøre islam til et fællesskab, der truer det danske fællesskab. Som beskrevet tidligere i analysen rettes fokus igen mod den konservative justitsminister Lene Espersen. Ministeren mente tidligere, at det danske beredskab mod terror var tilstrækkeligt, men i slutningen af oktober 2005 har responsen ændret sig. Nu fremhæver hun, at der efter terrorangrebet i London er et behov for at opkvalificere beredskabet i Danmark (Berlingske Tidende, 2005b). På tre måneder har justitsministeren derfor fået en ny holdning til det danske beredskab. Kort tid efter, at justitsministeren havde tilkendegivet sit nye standpunkt udkom publikation “Regeringens handlingsplan for terrorbekæmpelse”. Handlingsplanen indeholdt forskellige bud på forandringer af terrorberedskabet i Danmark, og det kan være en mulig forklaring på hvorfor, at justitsministeren ændrede sit standpunkt. Handlingsplanen for terrorbekæmpelse udkom i november 2005 og var en opfølgning på den såkaldte sårbarhedsudredning fra juni samme år. Sårbarhedsudredningen indeholdt forskellige punkter om hvorledes beredskabet i Danmark var forberedt på forskellige krisesituationer herunder terrorangreb. Da sårbarhedsudredning udkom i juni måned og dermed før terrorangrebet i London er det ikke en direkte respons på angrebet, hvorfor det ikke vil blive analyseret yderligere. Handlingsplanen er derimod en direkte konsekvens af terrorangrebet i London (Regeringens handlingsplan for terrorbekæmpelse, 2005) og

indeholder 49 anbefalinger fra en arbejdsgruppe. Hver af de 49 anbefalinger er ledsaget af en kommentar fra regeringen, som fortæller hvordan, at de vil arbejde med anbefalingen. Anbefalingerne omhandler alt fra øget overvågning til hvordan udlændinge kan begrænses i deres adgang til Danmark. Omkring et halvt år senere vedtog regeringen sammen med Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet en række ændringer i forskellige love. Ændringerne skete ifølge forligspartierne for at styrke bekæmpelsen af terror og blev kaldt terrorpakke II (Retsinformation, 2006). I den opsamlende analyse og diskussion vil terrorpakke I og II blive drøftet yderligere.

Oppositionens respons

Oppositionen i 2005 blev udgjort af Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten. Analysen vil i det følgende tage udgangspunkt i Socialdemokratiet og Enhedslisten.

Socialdemokratiet mente, at regeringens ønske om, udlændinge skulle underskrive en kontrakt for at være i Danmark ikke vil have nogen betydning for, om en person ville blive en terrorister eller ej (Information, 2005). Derudover er responsen fra partiet primært præget af en afstandtagen til terrorangrebet i London samt en opfordring til sammenhold. Tidligere i analysen er det ligeledes beskrevet, at partiet har opfordret til at bekæmpe terror med alle tilgængelige midler af partiets daværende formand Helle Thorning-Schmidt.

Enhedslistens respons på angrebet i London var blandt andet under åbningsdebatten af Folketinget. I ordførertalen sagde Enhedslistens Jørgen Arbo-Bæhr:

“Enhedslisten fordømmer terror, uanset om den udøves af irakere eller af amerikanere. Det gør regeringen ikke. Den fordømmer kun irakerne. Ja, den anerkender ikke engang, at der er tale om en besættelse. Det er lige præcis en form for dobbeltmoral, som giver næring til terrorisme. En indsats mod terrorisme må starte med at fjerne dobbeltmoralen. Danmark skal ikke være besættelsesmagt, vi skal have de danske tropper ud af Irak.” (Åbningsdebat, 2005)

Enhedslisten forsøgte dermed at facilitere en debat om, hvad der er terror og hvorfor terror opstår. For Enhedslisten er det elementært også at kalde ydmygelserne og torturen af fangerne i det irakiske fængsel Abu Ghraib for terror (Åbningsdebat, 2005). Partiet vil derfor gerne italesætte en dagsorden, hvor Irak-krigen og terror i Europa bliver nævnt samtidigt. Angående terrorlovgivning, mener partiet, at overvågning er gået for vidt i samfundet samtidig med, at det indskrænker borgerrettigheder og koster samfundet masse ressourcer

(Ritzaus Bureau, 2005) Endvidere foreslår Enhedslisten, at der ikke skal mere overvågning til i samfundet for at forhindre terror.

Delkonklusion

Denne regerings respons på terror er mere entydig og klar end forrige regering. Der etableres hurtigt en dikotomi, hvor befolkningen deles i *os* og *dem*. Der er *os* som er i mod terror og så er der *dem* på den anden side, som måske også er i mod terror. Men her er det en forudsætning, at der aktivt skal tages afstand fra terror. Hvis der bliver taget afstand, kan *dem*-gruppen blive en del af gruppen *os*. Der bliver derfor adresseret en frygt, mod de personer, som ikke vil underskrive eller hylde de demokratiske værdier. Værdier som regeringen gerne vil hylde og som muslimer også bliver bedt om at hylde for at erkende sig til demokratiet. Den politiske respons for denne regering foranlediger en politisk frygtkultur, hvor det, som er fremmed eller anderledes skal opføre sig som regeringen gerne vil have det.

For oppositionens store parti Socialdemokratiet bliver der udtrykt en tvivl til regeringens krav om få en underskrift fra udlændinge. Men partiet giver samtidig sin uforbeholdne støtte til regering og opfordrer regeringen til at bekæmpe terror med alle tilgængelige midler. Enhedslisten forsøgte sig med en kurs, hvor de kombinerede terror med krigen i Irak. Samtidig kritiserede de den øgede overvågning, som ellers primært har været mødt med opbakning fra de andre politiske partier.

Norge - 22. juli 2011

Den 22. juli 2011 blev Norge ramt af terror, som fandt sted to forskellige steder. Det første angreb var en bombe, som dræbte otte personer. Bomben blev detoneret i regeringskvarteret i hovedstaden Oslo. Efterfølgende tog gerningsmanden Anders Behring Breivik til den norske ø Utøya, hvor Arbeiderpartiets ungdomsafdeling havde sommerlejr. Her begyndte Breivik en nedskydning af de personer, som var til stede på øen. Han nåede at dræbe 69 personer inden han blev anholdt af politiet.

Breivik udsendte kort forinden angrebet et manifest på internettet. I manifestet forklarede han, at årsagen til angrebet skulle findes i indvandringen til Europa. De unge mennesker, som var på sommerlejr anså Breivik som forrædere, der kæmpede for et multietnisk norsk samfund (Den Store Danske, 2016). Breivik havde i flere år op til angrebet været aktiv på forskellige højrenationale onlinefora. Af uddannelse har han en studentereksamen fra Oslos handelsgymnasium.

Regeringen i Danmark var stadig en borgerlig regering bestående af Venstre og Det Konservative Folkeparti. Statsministeren var dog ikke længere Anders Fogh Rasmussen. I

stedet hed Danmarks statsminister nu Lars Løkke Rasmussen. I forhold til de forskellige variable, som kan have influeret den politiske respons er det væsentligt at påpege, at den politiske respons i denne case falder sammen med et Folketingsvalg. Valget blev udskrevet sidst i august til afholdelse midt i september 2011. Der begyndte derfor en valgkamp, som formentlig har forkortet den politiske respons. For det andet fandt terrorangrebet sted, mens Folketinget havde sommerpause, hvorfor der ikke var nogen debat i Folketinget om terrorangrebet. Folketingets sammensætning var som angivet i tabel 6.

Tabel 6: Oversigt over den parlamentarisk situation. Kilde: egen tilvirkning

Regering	<ul style="list-style-type: none"> ● Venstre ● Det Konservative Folkeparti
Partier i Folketinget i 2011	<ul style="list-style-type: none"> ● Socialdemokratiet ● Det Radikale Venstre ● Det Konservative Folkeparti ● Socialistisk Folkeparti ● Dansk Folkeparti ● Venstre ● Enhedslisten ● Liberal Alliance (Valgt ind som Ny Alliance)
Parlamentarisk grundlag	<ul style="list-style-type: none"> ● Dansk Folkeparti

Den første og eneste respons

Den første respons fra den danske regering på terrorangrebet i Norge kommer fra statsministeren, som udsender en pressemeddelelse. Pressemeddelelsen udtrykker primært kondolencer og medfølelse til Norge (Statsministeriet, 2011). Der begynder dermed at tegne sig et fast mønster i den politiske respons på terror. Den første respons er ofte en pressemeddelelse til den øverste minister eller præsident i det land, som er blevet ramt af et terrorangreb. Pressemeddelelsen indeholder ingen politiske budskaber.

Dagen efter terrorangrebet den 23. juli udtalte den daværende konservative justitsminister Lars Barfoed sig. Han sagde blandt andet: *“Der er på nuværende tidspunkt ingen informationer om danske vinkler på dette angreb, og nu tyder meget på, at den formodede gerningsmand stammer fra et højreekstremistisk miljø i Norge. Intet tyder på international terror”* (Jyllands-Posten, 2011). Justitsministeren forsøgte derfor at reducere terroren i Norge fra det som han kalder *international* terror. Når der ikke er tale om international terror, synes responsen fra justitsministeren at være mere afdæmpet end den ellers ville have været. Kort tid efter, at ovenstående citat fra justitsministeren er blevet tilgængelig, kommer der en ny reaktion fra ham. I den nye respons fremsætter han, hvad han vil gøre politisk. Nu siger

justitsministeren, at han vil gennemgå procedurerne for udstedelsen af våbentilladelser (Danmarks Radio, 2011). Endvidere fortæller han i samme artikel:

“Vi skal hele tiden være opmærksom på de radikaliserede grupper, og vi skal gøre hvad vi kan for at forebygge radikalisering. Vi skal sikre, at de unge vokser op med fokus på vores værdier, for eksempel demokrati, tolerance og frihed” (Danmarks Radio, 2011)

Den udtalelse minder om de andre politiske responser, hvor begreber som demokrati, tolerance og frihed bliver anvendt som det modsatte af terror. Men om udtalelsen er direkte rettet mod gerningsmanden for angrebet i Norge, eller er ment som en generel udtalelse fremstår uklart. Terroristen bag angrebet i Norge, Anders Behring Breivik, var 32 år på gerningstidspunktet, hvorfor han ikke nødvendigvis passer ind i citatet, hvor justitsministeren fremhæver, at *unge* mennesker skal undgå en radikalisering. Hvor de andre cases stort set fra starten har anfægtet, at terrorangrebene er et angreb på demokratiet, er det første gang at begrebet optræder i denne respons. I ovenstående citatet udlægges angrebet heller ikke direkte, som et angreb mod demokratiet.

Den 25. juli kommer justitsministeren med et politisk tiltag. Tidligere har han sagt, at han vil gennemgå reglerne for våbentilladelser og nu er det kommet til at gennemgå reglerne for kunstgødning. Kunstgødning er blevet anvendt af Breivik til at fabricere bomben, som sprang i regeringskvarteret i Norge. Reglerne omkring kunstgødning er tidligere blevet strammet, men nu er ministeren klar til at tjekke reglerne endnu engang. Om sin gennemgang af reglerne siger han: *“Vi skal lære af denne episode, og derfor er det helt oplagt, at vi går reglerne for salg af kunstgødning igennem for at se, om der er behov for at stramme op på dem”* (Politiken, 2011a). Den daværende regeringen kommunikerer derfor i lighed med de andre regeringers respons på terror; der skal gøres noget. Selvom reglerne for kunstgødning allerede er blevet strammet og ændret, mener justitsministeren, at det muligvis ikke er nok. Præcis den samme respons havde justitsministeren til reglerne om våbentilladelser (Danmarks Radio, 2011). Der begynder dermed et tegne sig endnu et mønster i den politiske respons på terror. Som tidligere nævnt kommer de første meddelelser i form af kondolencer og sympatitilkendegivelser til det berørte land og dets borgere. Efterfølgende bliver responsen i langt højere grad af en politisk karakter. Responsen vil ofte indeholde et budskab om, at politikerne gør noget. Teorien fra Moisi (2009) er derfor konsistent i forhold til den politiske respons. For når justitsministeren vil gennemgå reglerne for kunstgødning kan det analyseres og forstås som, at han netop er drevet af frygt. En frygt for, at hvis der sker et lignende angreb dagen efter i Danmark, vil han kunne fremstå som en minister, der ikke har gjort nok for at bekæmpe terror. Sikkerhedsliggørelsesteorien kan ikke bruges i de præsenterede eksempler, da det ikke er noget, som bliver fremstillet som eksistentielt truet i

Danmark. Men alligevel kan terror som begreb blive betragtet som sikkerhedsliggjort. For justitsministerens respons indikerer, at han er klar til at gøre noget for at bekæmpe terror. De politiske tiltag som han præsenterer er tidligere blevet gennemgået for eventuelle fejl, men han vil alligevel gøre noget igen. På den måde bliver terroren et sikkerhedspolitisk emne, som skal bekæmpes med alle midler. Et bemærkelsesværdigt scenarie ved responsen på terrorangrebet i Norge er, at det primært er justitsministeren, som også har funktion af vicestatsminister, der udtaler sig om terrorangrebet. Om det kan være fordi, at der nærmede sig en valgkamp vides ikke, men justitsministeren forholdt sig også til, om angrebet i Norge ville få indflydelse på den danske valgkamp:

“Hvis internationale terrorister havde stået bag angrebet i Norge, så havde det rent sikkerhedsmæssigt været en mere alvorlig situation for Danmark. Så ville vi nok også under valgkampen have fået en diskussion om vores sikkerhed. Men der er tale om en enkelt gal mands værk, og jeg tror, at effekten på den danske valgkamp bliver meget begrænset”
(Berlingske Tidende, 2011)

Det fremhæves dermed igen, at det ikke er *internationale terrorister*, som står bag angrebet. Det præciseres dog ikke yderligere, hvori forskellen er. Samtidig mener han ikke, at angrebet har store konsekvenser for sikkerheden i Danmark. Det er også, hvad den hidtidige analyse af foreløbigt viser. For til trods for, at justitsministeren har sagt, at han vil gennemgå forskellige love og regler er den overordnede respons afdæmpet sammenlignet med de to forudgående cases. En af forskellene fra dette angreb til de to andre er gerningsmandens baggrund. I de andre cases har gerningsmændene eller terrorgrupper forsøgt at retfærdiggøre angrebene ud fra islam. Det forholder sig anderledes i denne case. Her var gerningsmanden en hvid mand, søn af etniske norske forældre og i sit manifest anvendte Breivik flere kristne referencer (han har siden angrebet har gjort op med kristendommen) (Kristeligt Dagblad, 2015). I den forlængelse kan det diskuteres om sikkerhedsliggørelsesteorien overhovedet kan anvendes på terrorangrebet i Norge. Hvis sikkerhedsliggørelsesteorien anvendes på casen kommer truslen fra en højreradikal person, som i det her tilfælde også blev terrorist. Hvis angrebet skulle blive sikkerhedsliggjort ville det formentlig medføre et øget fokus på højreradikale grupper, som udgjorde en trussel for samfundet eller den politiske orden. Et grundlæggende problem for teorien kan i så fald være, hvordan den trussel rent politisk bliver imødegået. For hvad er den egentlige trussel fra højreradikale grupper - og hvornår kan noget blive betegnet som højreradikal ekstremist? Sikkerhedsliggørelsesteorien synes at have en større forklaringskraft på cases, hvor terroristernes profiler har karakteristika der adskiller sig fra majoriteten af befolkningen. For når det kan gøres bliver truslen tilsyneladende nemmere at identificere og begrebsliggøre for

politikere. En andet element, som kan have haft indflydelse på regeringens respons var dens parlamentariske grundlag. For et større fokus på højreradikale grupperinger vil formentlig (og uden sammenligning i øvrigt) kunne have ansporet til en debat om det parlamentariske grundlag, som var Dansk Folkeparti. Partiet har som en af deres mærkesager at føre en strammere kurs over for indvandrere og udlændinge. Det betyder, at havde regeringen skærpet deres respons overfor højreradikale grupper, ville det også kunne opfattes som en kritik af Dansk Folkeparti. Det kan også være en mulig forklaring på hvorfor, at justitsministeren forsøgte at tale terrorangrebet ned.

De to forudgående cases havde politiske reaktioner og handlinger i lang periode efter selve angrebet havde fundet sted. I denne case er responsen hurtigt overstået. Noget af årsagen kan være det nærliggende Folketingsvalg. Men når angrebets karakter medtages, hvor 77 mennesker mistede livet, hvoraf hovedparten var unge mennesker, er responsen meget mindre end tilfældet var ved angrebet i London, hvor dødstallet var lavere. Det er ikke for at antyde, at drabstallet for et terrorangreb skal bestemme den politisk respons. Det kan dog alligevel forekomme en smule paradoksalt, at et terrorangreb mod en politisk sommerlejr i et andet skandinavisk land bliver talt ned i forhold til andre angreb. Frygten anvendes kun i meget ringe grad, når justitsministeren vil gennemgå forskellige love og regler. Ligeledes fremstilles angrebet ingenlunde som et angreb mod hele den vestlige verdens. En lille kuriøs historie er, at det danske politi i kølvandet på angrebet forsøgte at få stillet en helikopter til rådighed. Politiet argumenterede for, at skete noget lignende i Danmark ville de hurtigt kunne være fremme, hvis de fik en helikopter. Men det mente politikerne ikke var en nødvendighed og politiet blev afvist (Folketinget, 2012). Det bekræfter blot, at terrorangrebet i Norge ikke havde store implikationer i Danmark.

Oppositionens respons

Oppositionen bestod i sommeren 2011 af Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten. Responsen fra oppositionen er også anderledes end den har været i de forrige cases. I de to andre cases har oppositionen primært været klar til at støtte den siddende regering og dens initiativer i terrorbekæmpelsen. Men i denne respons er det formen og kulturen i den politisk debat, som bliver anfægtet af oppositionen. Enhedslistens benytter terrorangrebet til at forklare, at de mener den politiske debat ofte taler om store grupper i samfundet i stedet for at tale om det enkelte individ, som de mener man bør gøre (Politiken, 2011b).

Socialdemokratiets Henrik Sass Larsen rettede en direkte kritik mod regeringens parlamentariske grundlag Dansk Folkeparti:

“Dansk Folkeparti har haft folk lige omkring sig, som har udtalt sig meget kategorisk om grupper af mennesker, og det giver jo en legitimitet til at gøre det. Men der har også været andre, der har trukket nazi-kortet over for Dansk Folkeparti, og det er heller ikke godt”
(Politiken 2011b)

Generelt var oppositionens respons, at politikerne opfordres at tænke over den politiske debatkultur, og hvordan den politiske debat skulle være fremadrettet fx omkring udlændinge. Som ovenstående citat viser blev angrebet anvendt, som en form for selvransagelse, hvor både argumenter på den ene side og den anden side blev udsat for kritik.

Delkonklusion

Analysen af casen fra Norge har været den sværeste at genere empiri til. En af årsagerne er formentligt den tidsmæssige placering i Folketingets sommerpause samt det faktum, at der blev udskrevet Folketingsvalg kort tid efter. Der er dog stadig en politisk respons på terrorangrebet. Det kommer primært fra den daværende justitsminister Lars Barfoed. Men udover, at han ville gennemgå enkelte love og regler er responsen afdæmpet. Han giver samtidig udtryk for, at der ikke er grund til den store bekymring i Danmark, da terrorangrebet formentlig er en gal mands værk. Den politiske respons fra regeringen forsøger ikke at adressere højreradikale grupper i samfundet. Terrorangrebet skaber heller ikke en politisk frygtkultur. En mulig forklaring på hvorfor, at regeringen ikke anfægtede højreradikale grupper kunne være det kommende Folketingsvalg. De borgerlige partier har særligt siden 2001 markeret sig med en stram indvandrer- og udlændingepolitik og dermed ville regeringen kunne risikere, at de bidrog til at skabe et negativt fokus på dem selv. Samtidig havde regeringen siden 2001 dannet et fast parløb med Dansk Folkeparti, som de gennemførte meget politik med.

Oppositionen fremsatte heller ikke politiske tiltag. I stedet forsøgte en mere eller mindre samlet oppositionen at respondere på tonen i den politiske debat. I den respons var det i nogen grad Dansk Folkepartis rolle i den politiske debat, som fik kritik.

København - 14.-15. februar 2015

Den 14. februar 2015 blev Danmark udsat for et terrorangreb, hvor to mennesker mistede livet. Det første angreb fandt sted Kulturhuset Krudttønden i København. Kulturhuset Krudttønden skulle samme dag afholde debatmøde om ytringsfrihed, hvor en af tegnerne

bag de såkaldte Muhammed-tegninger var til stede. Gerningsmanden åbnede ild mod Kulturhuset Krudttønden. Han dræbte en enkelt person på stedet og sårede fire. Omkring midnat den samme dag tog gerningsmanden til den jødiske synagoge i København, hvor han dræbte en person. Den dræbte stod vagt ved en jødisk konfirmation og der blev yderligere såret to politibetjente. Gerningsmanden døde efter en ildkamp med politiet. Gerningsmanden den 22-årige Omar Abdel Hamid El-Hussein var dansk statsborger og født i Danmark. Forældrene til El-Hussein havde palæstinensisk baggrund. Da forældrene blev skilt boede El-Hussein tre år i Jordan med sin mor inden han kom tilbage til Danmark. El-Hussein var muslim og kort inden angrebene opdaterede han sin Facebook-profil med et koranvers. Han havde ligeledes en koran på sig, da han blev skudt og dræbt af politiet. Den information blev dog først offentliggjort omkring et år efter angrebene, hvorfor den ikke har nogen relevans i den respons, som politikerne kommer med.

I den forrige case skulle der snart være et valg. Valget der fandt sted i midten af september endte med, at Danmark fik en ny regering og den nye statsminister blev Helle Thorning-Schmidt. Regeringen var til at starte med dannet af tre partier, men Socialistisk Folkeparti trak sig fra regeringen i 2014. Derfor var regeringen i 2015 dannet af de to partier Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre. I 2015 skulle der igen være Folketingsvalg, som senest skulle være afholdt inden september 2015. Valget blev afholdt 18. juni 2015, hvor der igen skete et regeringsskifte. Folketingets sammensætning var som angivet i tabel 7.

Tabel 7: Oversigt over den parlamentarisk situation. Kilde: egen tilvirkning

Regering	<ul style="list-style-type: none"> ● Socialdemokratiet ● Det Radikale Venstre
Partier i Folketinget i 2015	<ul style="list-style-type: none"> ● Socialdemokratiet ● Det Radikale Venstre ● Det Konservative Folkeparti ● Socialistisk Folkeparti ● Dansk Folkeparti ● Venstre ● Enhedslisten ● Liberal Alliance
Parlamentarisk grundlag	<ul style="list-style-type: none"> ● Enhedslisten ● Socialistisk Folkeparti

Casen fra Danmark er anderledes end de andre cases. For det første er den grundlæggende forskel, at det er foregået i Danmark. For det andet er omfanget af angrebet noget mindre end i de andre cases.

Den første respons

På Statsministeriets hjemmeside kommer de første udtalelser på terrorangrebet fra statsministeren. Den første udtalelse kommer den 14. februar og anvender terror til at forklare, hvad der er sket: *“Danmark er i dag blevet ramt af en kynisk voldshandling. Alt tyder på, at skyderiet på Østerbro var et politisk attentat og dermed en terrorhandling”* (Statsministeriet, 2015a). Udtalelsen omhandler udelukkende angrebet på Kulturhuset Krudttønden. Derudover indeholder udtalelsen en kort orientering om, at alt er sat ind på at finde den eller de personer, som stod bag angrebet.

Den 15. februar kommer den næste udtalelse fra statsministeren. På det tidspunkt er gerningsmanden afdød ved døden efter en ildkamp med politiet. Statsministeren beskriver situationen således: *“Det er en uendelig trist morgen, hvor vi alle tænker på ofrene og deres pårørende. To uskyldige mennesker har mistet livet som følge af en kynisk terrorhandling mod Danmark.”* (Statsministeriet, 2015b). Hun definerer derfor angrebet, som en terrorhandling begået mod Danmark. Om angrebet overhovedet kunne defineres som terror blev i tiden efter angrebet diskuteret i den offentlige debat. Byretten har dog senere fastslået, at der ud fra juridiske betragtninger var tale om terror. For at vende tilbage til udtalelsen kombinerer statsministeren flere begreber, som kan lede tankerne hen mod noget, som andre regeringer også har sagt: *“Regeringen følger udviklingen nøje. Ingen skal slippe af sted med at angribe det åbne, frie og demokratiske danske samfund.”* (Statsministeriet, 2015b). Statsministeren bruger her sikkerhedsliggørelsesteoriens forskrifter. Hun italesætter netop, at ingen skal slippe afsted med at angribe det danske samfund. Det danske samfund er derfor blevet truet og angrebet af terror. Når hun efterfølgende erklærer, at ingen vil slippe afsted med et sådan angreb, må det forstås som, at hun vil gøre alt, hvad hun kan få at pågribe lignende gerningsmand. Terrorangrebet kan derfor bruges til at retfærdiggøre fremtidig politik.

Politisk respons

Den 17. februar udtaler statsministeren, at hun efter et terrorangreb i Frankrig tidligere på året satte gang i en undersøgelse, som skulle finde ud af, om det danske terrorberedskab var tilstrækkeligt (Danmarks Radio, 2015). Det arbejde blev præsenteret kort efter angrebet i København. For den 19. februar lancerede regeringen deres publikation med navnet *“Et stærkt værn mod terror – 12 nye tiltag mod terror”*. De 12 politiske tiltag som blev fremlagt vil bekræfte Svendsens (2008) teori om, at politikerne forsøger at fremstå som handlekraftige ved at kunne præsentere tiltag, der skal beskytte borgerne. At regeringen præsenterer forskellige tiltag kort efter et terrorangreb er ikke overraskende. For med undtagelse af terrorangrebet i Norge har alle de øvrige regeringer præsenteret politiske

tiltag, som skal forhindre terror i at finde sted i Danmark. I publikationen med de 12 forskellige tiltag mod terror fremhæver regeringen, at der aldrig kan ske en fuldstændig gardering mod terror (Justitsministeriet, 2015) Regeringen mener, at beredskabet skal matche den trussel det står overfor, hvilket må betyde, at de hidtidige tiltag ikke længere er tilstrækkelige. Men sammenlignes tiltagene med de tiltag, som Anders Fogh Rasmussen i 2005 præsenterede er der flere punkter, som synes meget identiske. Regeringen i 2005 foreslog blandt andet, at efterretningstjenester uden en retskendelse skulle kunne indhente passageroplysninger fra forskellige flyselskaber. Ti år senere i 2015 foreslår regeringen:

“Regeringen vil sikre, at PET får adgang til relevante oplysninger, som flyselskaberne har om deres passagerer. Det vil styrke PET’s overvågning af, om personer med mulig tilknytning til terrorvirksomhed er på vej til og fra Danmark. Det vil gøre deres forebyggende og efterforskningsmæssige indsats mod terrorisme mere effektiv.” (Justitsministeriet, 2015, s. 5)

Med andre ord er tiltagene i terrorbekæmpelsen ikke nødvendigvis nye tiltag. Der er dog også sket ændringer i tiltagene. Det omhandler primært den måde, som der tales om terror og terrorister på. Et af det nye ord, som ofte bliver anvendt er radikaliseret. I 2005 optræder ordet fire gange i den daværende regerings handlingsplan mod terror. I 2015 optræder det 44 gange. Den trussel der er mod Danmark bliver dermed defineret som personer eller grupper, der er radikaliserede. Regeringen angiver selv et eksempel på personer, som de mener er radikaliserede. Det er de såkaldte udenlandske krigere. I regeringens præsentation bliver de personer beskrevet som, at de har “... *færdigheder og en parathed, der sætter dem i stand til at gennemføre et terrorangreb i Danmark*” (Justitsministeriet, 2015, s. 3). Det er også interessant, hvorledes frygten anvendes her. For det første fremhæves det, at der i 2015 var *mindst* 110, der havde været eller var udrejst fra Danmark på daværende tidspunkt. Når regeringen anvender ordet *mindst* må læseren af dokumentet selv forsøge at finde frem til det rigtige tal. For Moisis (2009) teori om frygt, bliver det en bekræftelse af, at politikken er drevet af frygt. For her skal samfundet frygte de *mindst* 110 personer, der *kan* foretage en terrorhandling. Det er formentlig en af grundene til, at regeringen gerne vil give efterretningstjenester lov til at kunne følge danskere der rejser til udlandet:

“FE skal kunne følge en ekstremist, der tager fra Danmark til f.eks. Syrien eller Irak for at deltage i kamphandlinger, når der er grund til at antage, at den pågældende person har til hensigt at deltage i aktiviteter, der kan indebære eller forøge en trussel mod Danmark, danske interesser eller andre landes sikkerhed.” (Justitsministeriet, 2015, s. 7)

Regeringen gør ikke klart hvilke aktiviteter, som *kan* indebære eller forøge en trussel mod Danmark. Sammenlignes responsen med forrige case fra Norge er der forskelle i responsen. Terrorangrebet i Norge blev kaldt en gal mands værk samt og, at det ikke var såkaldt international terror. Angrebet fra El-Hussein har medført en langt større og mere omfattende respons fra politikerne. Selvom angrebet har fundet sted i Danmark, hvilket naturligt nok medfører en større dansk opmærksomhed, er responsen tilsyneladende mere omfangsrig. For udover de store forskelle i antallet af døde er forskellige markører for de to gerningsmænd ret ens. De udførte begge deres angreb alene og begge var borgere i det land, som de udførte angrebet i. Det der adskiller dem er bevæggrundene for deres terrorangreb. Hvor Breivik angreb, hvad han anså som forrædere af norsk politik, angreb El-Hussein var han anså som modstandere eller trusler mod sin religion.

Spørgetime i Folketinget

Den 10. marts 2015 er der spørgetime i Folketinget, hvor statsministeren besvarer spørgsmål fra de andre partier i Folketinget. Et af spørgsmålene kommer fra Enhedslistens Johanne Schmidt-Nielsen. Hun spørger til det tiltag, som tidligere blev nævnt i analysen, hvor efterretningstjenesterne skal kunne følge danskere der rejser til udlandet. Til det svarer statsministeren:

“Altså, for det første synes jeg, at vi skal have vores grundlag på plads om, hvad udfordringen er. Udfordringen er, at der er nogle mennesker, der er vokset op i Danmark, de såkaldte foreign fighters eller fremmedkrigere, eller hvad man nu vil kalde dem, som desværre udgør en væsentlig del af den terrortrussel, der er rettet mod Danmark. Det er den situation, vi står i nu, og det er en helt særlig situation. Derfor mener vi, at der er behov for, at vi får endnu bedre muligheder for at værne os selv imod den terrortrussel.” (Folketinget, 2015)

I citatet giver statsministeren de personer, som hun mener udgør en trussel, en ny betegnelse. Hvor navnet eller begrebet, der tidligere er blevet anvendt har været “udenlandske krigere”, bliver det nu erstattet af andre begreber. I stedet anvender statsministeren en engelsk betegnelse og fremmedkrigere om udenlandske krigere. Ved at begrebsliggøre personerne med begrebet fremmed i stedet for udenlandske krigere, kan der måske opnås en større distance til de personer, der rejser til udlandet for at gå i krig. For de bliver jo netop gjort fremmede, og ikke blot udenlandske krigere. Statsministeren fremhæver ligeledes, at terror er en *særlig situation*, hvilket formentlig forudsætter særlige tiltag i bekæmpelsen af terror - som sikkerhedsliggørelsesteorien foreskriver.

Oppositionens respons

Oppositionen bestod i 2015 af de fire partier Venstre, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti og Liberal Alliance.

En næsten samlet opposition med undtagelse af Liberal Alliance kritiserede regeringens 12 tiltag mod terror. Partierne kunne sagtens sig selv støtte regeringens tiltag, men det var ikke tilstrækkeligt, hvad de blev præsenteret for. Venstres formand Lars Løkke Rasmussen mente, at tiltagene kun var et svar på et terrorangreb i Frankrig, som var sket tidligere på året (Jyllands-Posten, 2015a). For Det Konservative Folkeparti var tiltagene lidt af svaret i terrorbekæmpelsen, men ikke det hele (Ibid.). Dansk Folkeparti afviste tiltagene som utilstrækkelige og opfordrede regeringen til at fremsætte flere tiltag (Ibid.). Det sidste parti i oppositionen Liberal Alliance erklærede, at de ikke var langt fra regeringens politik (Ibid.). Den 19. februar tilkendegav Venstres formand, at øget overvågning nok engang kunne være et tiltag i terrorbekæmpelsen. Han anvendte specifikt gerningsmanden bag angrebet i København i sin argumentation: "... *hvordan kan vi udvide rummet af overvågning, så man fanger sådan en som ham op også?*" (Jyllands-Posten, 2015b). Løkke Rasmussen forsøger dermed at sige, at hvis der kommer øget overvågning, så kan man formentlig undgå en lignende terrorist.

I en spørgetime i Folketinget fremhæver Det Konservative Folkeparti sig selv i terrorbekæmpelsen. De fortæller om, at deres parti har fremlagt en antiterrorpakke til en samlet pris på 3,4 milliarder kroner, og konstaterer i den forbindelse, at "... *regeringen er jo desværre ikke helt så ambitiøs*" (Folketinget, 2015). Der skabes derfor et indtryk af, at jo flere penge der anvendes i terrorbekæmpelsen vil medføre en mindre risiko for terror.

Delkonklusion

Helle Thorning-Schmidt anvender hurtigt terror i sin respons på terrorangrebet i København. Statsministeren efterlader ingen tvivl om, at det danske demokrati er blevet angrebet, og det vil blive straffet. Af politiske tiltag kommer regeringen hurtigt med 12 forskellige bud på, hvordan terror skal bekæmpes. Om der bliver skabt en decideret politisk frygtkultur er svært at give et entydigt svar på. For på den ene side forbinder regeringen ikke direkte nogen grupper til terrorangrebet, men antyder dog stramninger mod de såkaldte udenlandske krigere. På den anden side er frygten for et nyt terrorangreb i Danmark tilstede i regeringens respons på angrebet i København. Hvilket blandt andet gør sig gældende ved, at regeringen hurtigt fremlægger tiltag, som skal bekæmpe terror.

Fra oppositionen var der støtte til regeringens initiativer om at gøre noget, dog med det forbehold fra de fleste af partierne, at der skulle gøres endnu mere. Partierne i oppositionen foreslog fra flere politibetjente til en øget brug af overvågning for at bekæmpe terror.

Angrebet i København anvendes derfor til at markere sig politisk. Frygten bliver anvendt, når partierne fremlægger, at der fx ikke er betjente nok i den nuværende situation. Det efterlader den nuværende situation som værende uholdbar da beredskabet ikke er tilstrækkeligt ifølge de fleste af oppositionens partier.

Opsamlende analyse og diskussion

Som vist i de fire forskellige analyser af hver af de enkelte cases er der klare sammenhænge i responsen på terror og enkelte forskelle. Den første respons på et terrorangreb synes at følge et bestemt mønster, hvor der bliver udsendt et kondolencebrev til det berørte land. Poul Nyrup Rasmussens respons på terrorangrebet i USA har en grad af dobbelthed over sig. For han undrede sig over, at udlændingebatten var relevant at diskutere i sammenhæng med terror. Men han påpegede samtidig de ændringer, som han med sin regering havde gennemført i udlændingelovgivningen. Han udtaler flere gange, at den fremtrædende diskurs ikke skal være terrorbekæmpelse og strammere udlændingelovgivningen i samme sætning. Men hvis den diskurs alligevel etableres, fremhæves de ændringer på området, som han med sin regering har gennemført. Generelt virker det til, at Nyrup Rasmussen har svært ved at fiksere, hvordan han med sin regering skal respondere på terrorangrebet. For han etablerer ikke entydigt én respons på terrorangrebet. I stedet bliver responsen noget fragmenteret. I forhold til det høringsforslag, som den daværende justitsminister Frank Jensen præsenterede kan den kriminologiske teori i specialet anvendes. Høringsforslaget lagde op til at kunne monitorere store grupper i samfundet ved blandt andet at øge brugen af digital logning. Høringsforslaget indeholdt også et krav om strengere straffe i terrorsager. Det er således en del af den nye pønologi og også den offensive kriminalitetsmodel. Heri kan lægges signalværdien i at fremstå som en handlekraftig politiker. For Kyvsgaard (1999) er den gode kriminalitetsmodel den defensive model, hvor målet er at erkende sine forkerte handlinger for efterfølgende at blive reetableret i samfundet. Det kan ligeledes diskuteres om øgede beføjelser og strammere straffe for terrorrelaterede handlinger nogensinde vil blive ændret til mindre beføjelser og mildere straffe. For hvis der sker et terrorangreb dagen efter en sådan ændring, vil de ansvarlige politikere formentlig blive afkrævet et svar på hvorfor, at straffen er blevet lempet. For nogle politikere vil det formentlig udgøre et stort forklaringsproblem, hvorfor det kan være svært at ændre øgede beføjelser og strengere straffe til det modsatte.

I casen fra London var statsministeren ikke længere Poul Nyrup Rasmussen, men i stedet Anders Fogh Rasmussen fra Venstre. Med den nye statsminister skete der en klar forbindelse mellem islam og terror. Han fremhævede blandt andet, at muslimer må tage

demokratiets og det åbne samfunds værdier på sig. Demokratiet er igen fremtrædende i responsen. Demokrati bliver ofte skabt eller anvendt som det modsatte af terror. Hvilket også understøttes af, at statsministeren gerne ville have udlændinge til at underskrive en kontrakt, hvor de tilkendegiver deres tro på *demokratiet*. Denne regerings handlingsplan for terrorbekæmpelse er som forrige regering i overensstemmelse med den nye pønologi. Den nye pønologi foreskriver, at der foretages vurderinger ud fra et stort datamateriale, hvilket har en klar sammenhæng med regeringens ønskede initiativer. Der kan også anvendes matematiske beregninger for at vurdere sandsynligheden for om en person eller gruppe vil begå kriminalitet. Det er i stor stil, hvad regeringen har et ønske om. Det er blandt andet ved overvågning af særlig elektronisk kommunikation og øget kameraovervågning på offentlige steder. Det anbefales ligefrem kommunerne efter forlæg fra politiet kan overvåge frit tilgængelige områder ud fra et såkaldt kriminalitetsforebyggende øjemed. Handlingsplanen som førte til terrorpakke II vendes der tilbage til senere i kapitlet.

I casen fra Norge er den første respons den samme som ved de andre angreb, men derudover er det den case, som adskiller sig mest fra de andre. Som tidligere diskuteret er den væsentligste forskel formentlig, at det var en etnisk hvid norsk mand, som begik terrorhandlingen. De traditionelle betegnelser i responsen på terror som demokrati, værdier og åbne samfund anvendes slet ikke i samme stil, som i de andre responser. Af de fire cases er det ubetinget den mindste respons et terrorangreb har fået. Formentlig kan det diskuteres, om det i øvrigt ikke er en hensigtsmæssigt måde at reagere på. For når justitsministeren Lars Barfoed argumenter for, at det er en gal mands værk er det jo en præcis konstatering af, hvad alle terrorangreb i princippet er. For den reaktion vil også kunne anvendes ved de tre andre cases; at det er gale menneskers værk. Hvilket alle så bestialske handlinger utvivlsomt kan karakteriseres som. Udover et par kommentarer om diverse love og regler der skal gennemgås er der ingen yderligere politisk respons. Det kan opfattes som en smule bemærkelsesværdigt, når voldsomheden i angrebet medtages. De andre cases har haft langt mere vidtrækkende konsekvenser til trods for, at der i to af dem var færre ofre for terrorangrebet.

Den sidste case fra Danmark har den lighed med casen fra Norge, at der kun var en enkelt gerningsmand bag angrebene. Men herudover er responsen meget forskellig mellem de to cases. Den daværende statsminister Helle Thorning-Schmidts respons indeholdt med det samme begrebet terror. Ligeledes blev de faste termer i responsen på terror anvendt som demokrati og beskrivelsen af det åbne og frie samfund. Det er kun i casen fra Norge, at de ikke blev anvendt konsekvent. Religion er blevet anvendt i forskellig grad ved de første cases, men det ord, synes i nogen grad erstattet af nye begreber. I stedet er det nu begreber som radikalisering og udenlandske krigere, som i høj grad bliver anvendt. For Thorning-Schmidts regering er terror den særlige situation som forudsætter alle nødvendige midler i

bekæmpelsen af terror. I regeringens udspil med 12 tiltag i terrorbekæmpelsen er der fx afsat 200 mio. kr. til udbygning af politiets og PETs beredskab overvågnings indsats. Ideen bag er, at udviklingen i det generelle trusselsbillede kan følges mere nøje ved en øget overvågning. Derudover afsættes der også flere midler til at kunne håndtere big-data analyser. Det er i fuldkommen overensstemmelse med den nye pønologi og den aktuaristiske tankegang om samfundet og dens borgere. For der kan generes enorme mængder data, som politiet og PET vil bruge *forebyggende* - og dermed før, at der er sket noget ulovligt eller kriminelt. Således kan en eller flere personer stoppes før de har gjort noget ud fra forskellige beregningsmodeller. Det giver anledningen til at diskutere, om det er demokratisk endsige retfærdigt, at offentlige myndigheder må eller skal overvåge borgerne. For de politikere der ønsker en øget brug af overvågning, vil argumentationen formentlig være, at hvis myndighederne afværger bare ét potentielt terrorangreb og dermed redder liv er det en tvungen nødvendighed. Men det betyder ligeledes, at en gerningsmand skal straffes *før* han eller hun har gjort noget kriminelt. Således bliver retfærdigheden flyttet til, at der ikke vil være nogen kriminelle forhold i Danmark, da gerningsmændene kan stoppes inden de gør noget kriminelt. Terrorlovgivningen blevet indskrænket af flere omgange. I forhold til de valgte cases er terrorpakkerne fra 2002 og 2006 en reaktion på terrorangrebene i USA (2001) og London (2005). Terrorpakke II var også en konsekvens af terrorangrebet mod den spanske hovedstad Madrid i 2004. Terrorpakkerne har ikke haft en central rolle i analysen indtil videre. Den første terrorpakke har ikke været vedtaget under den første case, da den først blev vedtaget af den efterfølgende regering. Terrorpakke II udspringer af den daværende regerings handlingsplan for terror, som er blevet berørt. I 2015 blev den såkaldte terrorpakke III præsenteret af den daværende SR-regering, men den nåede dog ikke at blive vedtaget inden der kom et Folketingsvalg, som medførte et regeringsskifte. Der er dog blevet vedtaget forskellige love som er en direkte konsekvens af angrebet i København 2015. En enkelt af de love blev vedtaget mens Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre stadig dannede regering.

For at vende tilbage til terrorpakkerne har de blandt andet givet myndighederne mulighed for:

- Udlevering af oplysninger til Politiet fra andre forvaltningsmyndigheder uden forudgående retskendelse
- Gentagne hemmelige ransagninger uden vidner
- Hemmeligholde identiteten på polititjenestemænd der udfører særlige tjenestefunktioner
- Øget mulighed for at gøre dokumenter fortrolige ved at henvise til statens sikkerhed
- Udvidet adgang til at nægte udlændinge opholdstilladelse, hvis de vurderes at udgøre en trussel mod statens sikkerhed eller på anden vis truer den offentlige orden (Strømberg, 2010, s. 31-32)

Lovændringerne fra 2015, der var en konsekvens af angrebet i København, vil blandt andet yderligere kunne systematisere overvågning. Endvidere kan myndighederne nu inddrage pas fra danske borgere, hvis det antages, at disse borgere vil deltage i en væbnet kamp i udlandet (Danmarks Radio, 2016c). En person som har rettet kritik af terrorpakkerne er den nu afdøde juraprofessor Vagn Greve (2010). For Greve (2010) var terrorpakkerne tilvejebragt med al for stor hast, og det har betydet at normale velbegrundede procedurer har været glemt eller i bedste fald negligeret i processen (Greve, 2010, s. 21). En anden dansk juraprofessor, som har kritiseret den danske lovgivning er Eva Smith (2010). Hun finder det forkert, at politikerne ofte følger de ønsker, som PET har til terrorbekæmpelsen (Smith, 2010, s. 50). Fordi ved at politikerne gør det, mener hun, at samfundet nærmer sig en politistat (Ibid.). For det andet kan det medføre, at politiet og PET bliver så nidkære i deres efterforskning, da de vil kunne få skylden, hvis et terrorangreb gennemføres i Danmark. I casen fra Danmark anvender den daværende statsminister Helle Thorning-Smith argumentationen, som Smith (2010) finder forkert. For den daværende statsminister havde netop efter et terrorangreb i Frankrig bedt myndighederne melde tilbage til hende med de ønsker, som de måtte have (Danmarks Radio, 2015). Hvad enten det var flere penge eller andre ressourcer. Smith (2010) fremhæver videre i sin kritik af terrorlovgivningen, at den nærmer sig et stadie, hvor borgerne i terrorsager ikke længere er uskyldige indtil andet er bevist. Den sætning mener hun, bliver vendt på hovedet således, at sigtede i terrorsager bliver skyldige indtil andet er bevist (Smith, 2010, s. 51). Det kan også perspektiveres til Feeley og Simons (1998) pønologi teori, som beskriver nogenlunde det samme. Der sker dermed en begrænsning af borgernes rettigheder, mens statens og officielle myndigheder udvider deres egne beføjelser; alt sammen i terrorbekæmpelsens navn. Samtidig indikerer de fremhævede punkter fra terrorlovgivningen, at de to ord *hemmelig* og *fortroligt* har

centrale placeringer. Der opstår dermed et paradoks i, at en terrorists handlinger ofte bliver beskrevet, som et angreb mod demokratiet af fremtrædende politikere. Men samtidig medfører terrorhandlingerne, at der sker ændringer i demokratiets funktioner. Begrænsninger hvor borgerne bliver begrænset i deres adgang til viden om forhold der vedrører terror eller bekæmpelsen heraf. Politiets arbejde kan ligeledes foregå i det skjulte. Det kan blandt andet ske ved at bruge de såkaldte sniffer-programmer, som giver efterretningstjenester muligheden for at overvåge og følge alle indtastninger på en computer eller ved hemmelige ransagninger af mistænkes adresser. Konsulentfirmaet COWI foretog i 2011 en midtvejs-evaluering af den daværende VK- regering's handlingsplan mod radikaliserings. Hvorvidt effekten stod mål med omkostninger skrev COWI (2011):

“Grundlæggende er det svært at vurdere omkostningseffektiviteten af initiativerne. Dels fordi der ikke foreligger præcise oplysninger om deres omkostninger, i det store dele af indsatsen finansieres inden for ministeriernes eksisterende finansielle rammer, dels fordi det er vanskeligt at måle, om denne form for forebyggende arbejde virker. Alligevel er det evaluators vurdering, at der er et rimeligt forhold mellem de ressourcer, som er brugt, og de resultater, der er opnået.” (COWI, 2011, s. v)

Med andre ord er det umuligt at fastslå, hvad et sådan afradikalisering initiativ koster for samfundet, og om denne omkostning er hensigtsmæssigt i forhold til at kunne bekæmpe både radikaliserings og terrorisme. De politiske tiltag som har fundet sted siden 2001 for at bekæmpe terror har for det første ikke bekæmpet terror. For andet har politikernes lovgivning ikke rykket sig markant i tiltagene mod terror. Den generelle konsensus synes at være, at politiet og diverse efterretningstjenester ved terrorangreb ofte får tilført flere penge eller yderligere beføjelser af politikerne. Samtidig er overvågningen af borgerne tilsyneladende et kardinalpunkt i terrorbekæmpelsen, hvor både fysisk og i høj grad digital overvågning anvendes til at kunne kortlægge borgernes adfærd og rutiner. Hvem eller hvad politikerne definerer som terrortruslen har rykket sig en smule, men vedbliver alligevel nogenlunde ens. Den udgøres som oftest i politikernes udlægninger af personer, som har udenlandsk karakter og er muslimer. I 2001 var det i høj grad udlændinge, som kom til landet, der udgjorde en trussel. I 2015 blev det beskrevet som, at terrortruslen efter El-Husseins angreb i København i høj grad blev udgjort af danske statsborgere, der kan betegnes som andengenerationsindvandrere. Dermed er trussel ikke fra eksterne personer, der kommer til Danmark, men danske statsborgere, som er født og opvokset i Danmark. Terrortruslen i 2015 handlede i høj grad også om, at det var personer, som fx tog til Syrien eller Irak for at kæmpe eller tilslutte sig ISIS. De personer kunne komme tilbage til Danmark og udgøre en trussel.

Konklusion

Dette speciale har undersøgt fire forskellige danske regerings respons på forskellige terrorangreb, som siden 2001 har ramt den vestlige verden. Det har været udgangspunktet at undersøge om forskellige regeringer i deres politiske respons på terror har skabt en politisk frygtkultur. En af de mere generelle konklusioner er, at når terroristernes baggrund afgiver fra majoriteten af befolkning medfører det en type af respons. Hvis gerningsmandens profil ligner majoriteten i befolkningen har det i dette casestudie fået en anden type respons, som ikke var nær så markant.

Den politiske respons kan endvidere i nogen grad deles mellem den politiske debat og lovgivningen. I den politiske debat fremhæves det ofte af politikerne, at terror ikke er kamp mellem religioner og, at terrorbekæmpelsen *ikke* skal påvirke demokratiske borgerrettigheder. Men på den anden side medfører terrorpakker og anden terror relateret lovgivning ofte, at efterretningstjenester får større beføjelser og sågar muligheder for at operere uden dommerkendelser bag sig. Frygt har i forskellig grad en betydende rolle for den terrorbekæmpelse der finder sted i Danmark. Der er ofte en frygt for, at når der er sket et terrorangreb et sted i den vestlige verden så kan det også ske i Danmark. Det medfører, at de danske politikere ofte vil markere sig i kølvandet på et angreb med, at nu bliver der reageret ved at præsentere forskellige politiske tiltag eller indikere, at diverse regler bliver gennemgået.

Ligeledes bærer den politiske debat og lovgivning præg af en mistænkeliggørelse af udenlandske og primært muslimske borgere i Danmark. I 2001 begyndte den daværende opposition at forbinde udlændinge- og indvandrerdebatten til terror. En tendens der siden blev fortsat med den daværende oppositionsleder Anders Fogh Rasmussen, som statsminister fire år senere. Ved angrebet på Utøya i 2011, var de politiske responser og lovgivningsmæssige konsekvenser meget begrænsede. Anderledes forholdt det sig ved den sidste case fra Danmark, hvor både den politiske debat og lovgivning blev påvirket af angrebet. Terror synes sikkerhedsliggjort af politikerne, hvor politiske tiltag kan begrundes med henvisning, at det vil bekæmpe terror.

Litteraturliste

- Akbar, A. (2015). *The all-Islamic super-heroes: Muslim children love 'The 99' comics, but hardliners loathe their creator - whose trial for heresy is looming*. Lokaliseret september 2017 på: <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/features/the-all-islamic-super-heroes-muslim-children-love-the-99-comics-but-hardliners-loathe-their-creator-10101891.html>
- Andersen, L. E. (2011). Terrorisme som permanent krise: 9/11 i Danmark. I Marcussen, M. (Red.) & Ronit, K. (Red.), *Kriser, politik og forvaltning - de internationale udfordringer*. 1. udgave, 1. oplag. København K: Hans Reitzels Forlag
- Andersen, L. E. (2004). Hjemlandets sikkerhed: transatlantisk terrorbekæmpelse før og efter 11. september 2001. I: Johansen, K. M., *Atlantiske afstande: samfund, sikkerhed og samarbejde i bevægelse* (s. 175-198). Kbh.: Akademisk Forlag
- Andersen, L. E. (2015). Krigen mod terror i *Den Store Danske*, Gyldendal. Lokaliseret august 2017 på: <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=171114>
- Andersen, L. B., Binderkrantz, A. S. & Hansen, K. M. (2012). Forskningsdesign. I Andersen, L. B. (Red.), Binderkrantz, A. S. (Red.) & Hansen, K. M. (Red.), *Metoder i statskundskab* (s. 66-97). 2. udgave. København K: Hans Reitzels Forlag
- Atran, S. (2008). Who Becomes a Terrorist Today? *PERSPECTIVES ON TERRORISM*, volume II, issue 5
- Beredskabsstyrelsen (2017). *Danskernes risikopfattelse 2017*. Lokaliseret december 2017 på: <http://www.brs.dk/viden/publikationer/Documents/Danskernes-Risikopfattelse-2017.pdf>
- Berlingske Tidende (2005a). *Espersen afviser nye danske terrorlove*. Berlingske Tidende 14. juli, sektion 1 (1. sektion), side 9
- Berlingske Tidende (2005b). *Espersen: Danmark skal have bedre værn mod terror*. Lokaliseret november 2017 på: <https://www.b.dk/danmark/espersen-danmark-skal-have-bedre-vaern-mod-terror>
- Berlingske Tidende (2011). *Norsk terror får ringe betydning for dansk valgkamp*. Berlingske Tidende 31. juli 2011, sektion 1, side 4.

- Berlingske (2017). *Efter terrorangrebet: Politiet har brugt over 770.000 timer på at "bevogte mursten inde i København"*. Lokaliseret august 2017 på:
<https://www.b.dk/nationalt/efter-terrorangrebet-politiet-har-brugt-over-770.000-timer-paa-at-bevogte-mursten>
- Buk-Swienty, T. (2015). 11. september i *Den Store Danske*, Gyldendal. Lokaliseret oktober 2017 på:
http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Magtforhold_og_sammenspil/11._september
- Bush Jr., G. W. (2014). Tale til nationen efter terrorangrebet 11. september 2001. I: Hawkins-Dady, M. (ed.), & Westh, P. H. (transl.), *Taler, der forandrede verden* (s. 418-425). Lindhardt og Ringhof.
- Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J. (1998). *A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Collin, F. (2012). *Socialkonstruktivisme*. I: Jacobsen, M. H. (Red.), Lippert-Rasmussen, K. (Red.) & Nedergaard, P. (Red.) *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. (s. 335-375). 2. udgave. København K: Hans Reitzels Forlag
- Cowi (2011). *Midtvejsevaluering af regeringens handlingsplan "En fælles og tryk fremtid"*. Lokaliseret december 2017 på: <http://uim.dk/publikationer/midtvejsevaluering-af-regeringens-handlingsplan>
- Danmarks Radio (2011). *Barfoed vil tjekke procedurer for våbentilladelser*. Lokaliseret november 2017 på: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/barfoed-vil-tjekke-procedurer-vaabentilladelse>
- Danmarks Radio (2015). *Statsministeren snart klar med tiltag mod terror*. Lokaliseret november 2017 på: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/statsministeren-snart-klar-med-tiltag-mod-terror>
- Danmarks Radio (2016a). *Ekspertes et år efter terror: Politikerne overreagerede*. Lokaliseret august 2017 på: www.dr.dk/nyheder/regionale/hovedstadsomraadet/ekspertes-et-aar-efter-terror-politikerne-overreagerede

- Danmarks Radio (2016b). *Politikere afviser terrorkritik: Vi er klar til at gå længere*. Lokaliseret august 2017 på: www.dr.dk/nyheder/regionale/hovedstadsomraadet/politikere-afviser-terrorkritik-vi-er-klar-til-gaa-laengere
- Danmarks Radio (2016c). *Institut for Menneskerettigheder: Terrorlove er upræcise*. Lokaliseret december 2017 på: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/institut/menneskerettigheder-terrorlove-er-upraecise>
- Den Store Danske (2016). *Anders Behring Breivik*. Lokaliseret november 2017 på: http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Norge_og_Sverige/Norge_efter_1905/Anders_Behring_Breivik
- Den Danske Ordbog (u. å.). *Terror*. Lokaliseret september 2017 på: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=terror>
- Ekstra Bladet (2005). *Terror i London: Terror giver mere synligt politi*. Ekstra Bladet 8. juli, sektion 1, s. 20
- Feeley, M., & Simon, J. (1998). Actuarial Justice: the Emerging New Criminal Law. I: O'Malley (Ed.), *Crime and the Risk Society* (s. 375-403). Dartmouth: Ashgate.
- Flyvbjerg, B. (2010). Fem misforståelse om casestudiet. I: S. Brinkmann, S., & Tanggaard, L., *Kvalitative metoder*, 1. udgave. København K: Hans Reitzels Forlag
- Folketinget (2012). *Spørgsmål nr. 630 (Alm. del) fra Folketingets Retsudvalg*. Lokaliseret november 2017: på: <http://www.ft.dk/samling/201111/almdel/reu/spm/630/svar/883765/1119789/index.htm>
- Folketinget (2015). *62. møde*. Lokaliseret december 2017 på: http://www.ft.dk/RIPdf/samling/20141/forhandlinger/M62/20141_M62_helemoedet.pdf
- Greve, V. (2010). Eftertankens fortrinlighed. I: Espersen, O., *Frihedsrettigheder tur - retur? Om antiterrorlovgivning* (s. 13-31). Retssikkerhedsfonden/CEPOS og Tiderne Skifter
- Hoffman, B. (1998). Defining Terrorism. I: Hoffman, B., *Inside Terrorism* (s. 13-45). Victor Gollancz
- Hoffman, B. (2006). Religion and Terrorism. I: Hoffman, B., *Inside Terrorism* (s. 129-178). 2. udgave. Columbia University Press
- Holm, A. B. (2011). Socialkonstruktivisme. I: Holm, A. B., *Videnskab i virkeligheden – en grundbog i videnskabsteori* (s. 121-143). 1. udgave. Samfundslitteratur

Independent (2005). *7/7 bombings: Profiles of the four bombers who killed 52 people in the London attacks*. Lokaliseret november 2017 på:
<http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/77-bombings-london-anniversary-live-profiles-of-the-four-bombers-who-killed-52-people-in-london-10369984.html>

Information (2005). *Statsborgerskab: Regeringen vil koble terror-stramninger og statsborgerskab*. Information 21. november 2005, side 2-3.

Justitsministeriet (2015). *Et stærkt værn mod terror - 12 nye tiltag mod terror*. Lokaliseret november 2017 på:
<http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Et%20st%C3%A6rkt%20v%C3%A6rn%20mod%20terror.pdf>

Jyllands-Posten (2001). *Terrorpakke skaber betænkelighed*. Lokaliseret oktober 2017 på:
<https://jyllands-posten.dk/indland/ECE3330380/Terrorpakke-skaber-bet%C3%A6nkelighed/>

Jyllands-Posten (2011). *Barfoed: Vi holder øje med miljøerne*. Lokaliseret november 2017 på: <https://jyllands-posten-dk.zorac.aub.aau.dk/politik/article4555637.ece>

Jyllands-Posten (2015a). *Partiledere: Fin terrorpakke, men den er ikke stor nok*. Lokaliseret december 2017 på: <https://jyllands-posten.dk.zorac.aub.aau.dk/politik/ECE7463791/Partiledere-Fin-antiterrorpakke-men-den-er-ikke-stor-nok/>

Jyllands-Posten (2015b). *Terror-debat: Løkke åbner for mere overvågning og flere beføjelser til politiet*. Jyllands-Posten, sektion 1, side 4, 19. februar 2015

Kondolencebrev til Tony Blair (2005). *Statsministerens kondolencebrev til Tony Blair*. Lokaliseret november 2017 på: www.stm.dk/multimedia/Tony_Blair_kondolence.pdf

Kristeligt Dagblad (2015). *Breivik gør op med sin tilknytning til kristendommen*. Lokaliseret november 2017 på: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/breivik-goer-op-med-tilknytning-til-kristendommen>

Krueger, A. (2008). *What Makes a Terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*. Princeton University Press

Kyvsgaard, B. (1999). *Motsättningarnas kriminalpolitik*. I: Kyvsgaard, B., *Motsättningarnas kriminalpolitik - Pendling mellan defensiv och offensiv modell* (s. 37-52). Brottsförebyggande rådet

Lee, A. (2011). WHO BECOMES A TERRORIST? Poverty, Education, and the Origins of Political Violence. I *World Politics*, Vol. 63, No. 2. (s. 203-245)

- Lippert-Rasmussen, K. (2014). *Det er ikke svært at definere terrorisme*. Lokaliseret september 2017 på: <http://politiken.dk/debat/profiler/filosofferne/art5554485/Det-er-ikke-sv%C3%A6rt-at-definere-terrorisme>
- Lovudkast FJ (2001). *Pressemeddelse: Jutsitsministeriets anti-terrorpakke sendt til høring*. Lokaliseret oktober 2017 på:http://webarkiv.ft.dk/Samling/20011/udvtilag/REU/Almdel_bilag119.htm
- Lynggaard, K. (2010). Dokumentanalyse. I: Brinkmann, S. (red.), & Tanggaard, L. (red.). *Kvalitative metoder - en grundbog* (s. 137-151). 1. udgave. København K: Hans Reitzels Forlag
- Moisi, D. (2009). *The geopolitics of emotions: how cultures of fear, humiliation, and hope are reshaping the world*. New York: Doubleday.
- Onderčo, M. (2009). The Geopolitics of Emotion: How cultures of Fear, Humiliation, and Hope are Reshaping the World: By Dominique Moisi. I *international Issues & Slovak Foreign Policy Affair*. Issue: 2 (s. 92-97)
- Pain, R. (2011). Review: The Geopolitics of Emotion: How Cultures of Fear, Humiliation and Hope are Reshaping the World by Dominique Moisi. I *The Geographical Journal*, Vol. 177, No. 1 (s. 97) (March 2011)
- PET (2016). *PET's økonomi*. Lokaliseret august 2017 på:
<https://www.pet.dk/Om%20PET/PETs%20oekonomi.aspx>
- PET (2017). *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*. Lokaliseret september 2017 på:
<https://www.pet.dk/Nyheder/2017/~media/VTD%202017/VTD2017DKpdf.ashx>
- Politiken (2005a). *Per Stig: Terrorangreb på Danmark er muligt*. Lokaliseret november 2017 på: <http://politiken.dk/udland/art4875393/Per-Stig-Terrorangreb-p%C3%A5-Danmark-er-muligt>
- Politiken (2005b). *Terror i London: Støtte til skarpere kurs*. Politiken 8. juli, sektion 1, side 5,
- Politiken (2005c). *Lene Espersen: Briterne går for vidt i kamp mod terror*. Politiken 9. september, sektion 1, side 9.
- Politiken (2011a). *Danske regler tjekkes efter Oslo-bombe*. Lokaliseret november 2017 på:
<http://politiken.dk/udland/art5017863/Danske-regler-tjekkes-efter-Oslo-bombe>
- Politiken (2011b). *Politikere opfordrer til en sober debatkultur efter tragedie i Norge*. Politiken, 26. juli 2011, sektion 1, side 5

Ravndal J. A. (2015). Thugs or Terrorists? A Typology of Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe. *Journal for deradicalisation*, sommer 15, nr. 3.

Regeringens handlingsplan for terrorbekæmpelse (2005). *Regeringens handlingsplan for terrorbekæmpelse*. Lokaliseret november 2017 på:
http://www.statsministeriet.dk/publikationer/terrorpakke/terrorbekaempelse_endelig.pdf

Retsinformation (2006). *Lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forskellige andre love*. Lokaliseret november 2017 på: www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=2364

Ritzaus Bureau (2005). *Enhedslisten fremlægger alternativ plan modterror*

Roy, O. (2017). *Jihad og døden*. Forlaget Vandkunsten

Skidmore, D. (1999). Review: Security: A New Framework for Analysis by Barry Buzan, Ole Weaver and Jaap de Wilde. *The American Political Science Review*, Vol. 93, No. 4 (s. 1010-1011) (Dec., 1999)

Smith, E. (2010). Terrorbekæmpelse og demokrati. I: Espersen, O., *Frihedsrettigheder – tur/retur? Om antiterrorlovgivning* (s. 47-55). Retssikkerhedsfonden/CEPOS og Tiderne Skifter

Statsministeriet (2001a). *Udtalelse af statsminister Poul Nyrup Rasmussen i anledning af terrorangrebet på USA*. Lokaliseret oktober 2017 på: http://www.stm.dk/_p_7165.html

Statsministeriet (2001b). *En ny fremtid. Statsminister Poul Nyrup Rasmussens tale ved SiD's kongres den 13. september 2001*. Lokaliseret oktober 2017 på: www.stm.dk/_p_7708.html

Statsministeriet (2011). *I forbindelse med dagens eksplosion i Oslo udtaler statsministeren*. Lokaliseret november 2017 på: http://www.stm.dk/_p_13474.html

Statsministeriet (2015a). *Udtalelse fra statsminister Helle Thorning-Schmidt vedr. Skyderiet på Østerbro*. Lokaliseret november 2017 på: www.statsministeriet.dk/_p_14108.html

Statsministeriet (2015b). *Udtalelse fra statsminister Helle Thorning-Schmidt vedr. skudepisoderne i København*. Lokaliseret november 2017 på:
http://www.statsministeriet.dk/_p_14109.html

- Strømberg L. (2010). 2.1 oversigt over antiterrorpakke I og II. I: Espersen, O., *Frihedsrettigheder tur - retur? Om antiterrorlovgivning* (s. 31-33). Retssikkerhedsfonden/CEPOS og Tiderne Skifter
- Svendsen, L. Fr. H. (2008). *Frygt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Thorup, M. (2011). Samfundets idé om sig selv efter 11. september: Lammet af terror? I: Fenger-Grøndahl, M., *11. september: verdens tilstand ti år efter* (s. 195-217). Aarhus Universitetsforlag
- Udtalelse terror i London (2005). *Statsminister Anders Fogh Rasmussen udtaler i anledning af mulige terrorangreb i London*. Lokaliseret november 2017 på: http://www.stm.dk/_p_6625.html
- van Munster, R. (2012). Security. A New Framework for Analysis. I *Internasjonal Politikk*. Årgang 70, nr. 1
- Wæver, O. (1993). Securitization and desecuritization. I: Lipschutz, R., & Crawford, B. (eds.), *Security and the Nation State*
- Wæver, O. (2004). Sikkerhed på europæisk.I: Johansen, K. M., *Atlantiske afstande: samfund, sikkerhed og samarbejde i bevægelse* (s. 90-116). Kbh.: Akademisk Forlag
- Åbningsdebat (2001). *2001-02, 1. samling - R 1 BEH1 torsdag 4 oktober 2001, Tale 376, STATSMINISTEREN (POUL NYRUP RASMUSSEN)*. Lokaliseret oktober 2017 på: [http://webarkiv.ft.dk/Samling/20011/salen/R1_BEH1_3_4_\(NB\).htm](http://webarkiv.ft.dk/Samling/20011/salen/R1_BEH1_3_4_(NB).htm)
- Åbningsdebat (2005). *Åbningsdebat*. Lokaliseret november 2017 på: http://www.ft.dk/forhandlinger/20051/20051_M3_helemoedet.pdf
- Åbningstale AFR (2005). *Statsministerens redegørelse i henhold til grundlovens § 34 (mundtlig del)*. Lokaliseret november 2017 på: <http://www.ft.dk/samling/20051/redegoerelse/R1/838808.htm>
- Åbningstale PNR (2001). *2001-02, 1. samling - R 1 BEH1 tirsdag 2 oktober 2001, Tale 1, STATSMINISTER POUL NYRUP RASMUSSEN*. Lokaliseret oktober 2017 på: http://webarkiv.ft.dk/?/samling/20011/salen/r1_beh1_1_1_1.htm